

Ewaluacja instrumentu RLKS w
województwie zachodniopomorskim
w latach 2014-2020

STOWARZYSZENIE LOKALNA GRUPA
DZIAŁANIA „GRYFLANDIA”

RAPORT KOŃCOWY

Pracownia Badań Soma. Monika Kwiecińska-Zdrenka
TORUŃ, LISTOPAD 2022|

Spis treści

1. Wprowadzenie	2
2. Przedmiot badania. Cele i zakres badania	3
3. Metodologia badania i opis realizacji badania.....	4
4 Wyniki badania.....	5
4.1. Ocena wpływu na główny cel LSR	5
4.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny	15
4.3. Przedsiębiorczość.....	18
4.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe.....	21
3.5. Grupy defaworyzowane	24
4.6. Innowacyjność.....	29
4.7. Projekty współpracy.....	31
4.8. Ocena funkcjonowania LGD	33
4.9. Ocena procesu wdrażania	35
4.10. Wartość dodana podejścia LEADER.....	37
5. Odpowiedzi na pytania badawcze	41
6. Wnioski i rekomendacje.....	46
7. Streszczenie najważniejszych wyników	48
Spis tabel i wykresów	51
Załączniki. Narzędzia badawcze	53
Mieszkańcy obszarów LGD (CAWI/ CATI).....	53
LGD (IDI)	60
Spis tabel i wykresów	63

Wykaz skrótów

APS – aktywna polityka społeczna

DR – analiza danych zastanych (desk research)

CATI – wywiady telefoniczne (computer assisted telephone interviews)

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

IDI – indywidualny wywiad pogłębiony (in-depth interview)

JST – jednostka samorządu terytorialnego

LGD – Lokalna Grupa Działania

LSR – Lokalna Strategia Rozwoju

OP – Oś Priorytetowa

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

RLKS – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność

1. Wprowadzenie

Niniejszy raport zawiera wyniki ewaluacji realizacji Lokalnej Strategii Działania przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gryflandia”.

Podstawy źródłowe badania to:

- dane zastane: sprawozdanie finansowe i rzeczowe LGD, Lokalna Strategia Rozwoju, dokumenty LGD (statut, regulaminy, ogłoszenia o naborach, itp.)
- dane zastane: statystyki publiczne
- wywiady kwestionariuszowe z mieszkańcami, z uwzględnieniem beneficjentów działań realizowanych na obszarze LSR
- wywiady indywidualne pogłębione z przedstawicielami LGD (Rady, Zarządu, Biura).

Badanie empiryczne realizowano w 2021 roku.

Raport uporządkowano tematycznie zgodnie z wytycznymi ministerialnymi, tj. w dziesięć działów:

- Ocena wpływu na główny cel LSR
- Ocena wpływu LSR na kapitał społeczny
- Ocena wpływu LSR na przedsiębiorczość
- Ocena wpływu LSR na turystykę i dziedzictwo kulturowe
- Ocena wpływu LSR na grupy defaworyzowane
- Poziom innowacyjności realizowanych działań
- Projekty współpracy
- Ocena funkcjonowania LGD
- Ocena procesu wdrażania LSR
- Wartość dodana podejścia LEADER

Raport zawiera także zbiorcze zestawienie odpowiedzi na postawione pytania badawcze, wnioski i rekomendacje, które będą przedmiotem dalszych konsultacji społecznych oraz wykorzystane narzędzia badawcze.

2. Przedmiot badania. Cele i zakres badania

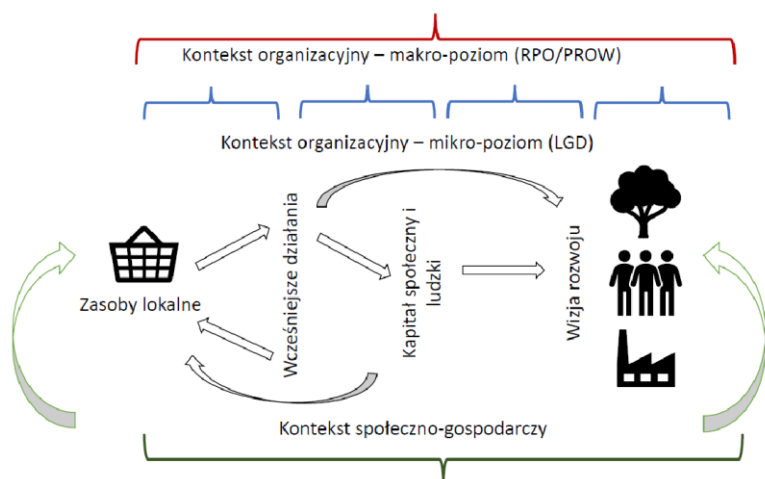
Przedmiotem badania jest instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Celem RLKS jest zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego, zwiększenie potencjału gospodarczego oraz aktywności społecznej i zawodowej na obszarach problemowych objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju (LSR). Działania podejmowane w ramach RLKS mają służyć zaktywizowaniu lokalnych społeczności w zakresie kreowania i podejmowania przez nie różnego rodzaju inicjatyw oddolnych i umożliwią podniesienie zdolności do budowania kapitału społecznego, który jest znaczącym czynnikiem w kontekście poprawy konkurencyjności obszarów, na których brakuje miejsc pracy, pogarszają się warunki życia i kumulują się inne problemy społeczne.

Rozwój lokalny kierowany jest przez LGD, składające się z osób reprezentujących lokalne społeczno-gospodarcze interesy publiczne i prywatne.

Ocena sposobu wdrożenia i stosowania instrumentu RLKS powinna być dokonana **z uwzględnieniem pełnego kontekstu: organizacyjnego** (na poziomie LGD), **społeczno-gospodarczego** (specyfiki i możliwości rozwojowych na danym obszarze, w tym poziomu wykluczenia społecznego), **poziomu kapitału danej społeczności** (w postaci kapitału ludzkiego, społecznego, w tym wcześniejszych doświadczeń aktywizacyjnych i działania na rzecz społeczności owocujących poczuciem sprawstwa), **poziomu świadomości społecznej**, w szczególności **wizji rozwoju** (gospodarczego, społecznego i ekologicznego) oraz powiązania tych sfer. Podejście to obrazuje poniższy rysunek (rys. 1).

Przyjmujemy przy tym, że kontekst organizacyjny na poziomie programowym jest względnie sztywny, natomiast może być różny na poziomie poszczególnych LGD (założenia RLKS mogą być różnie realizowane). Kontekst społeczno-gospodarczy wpływa z jednej strony na kapitał ludzki (skalę wykluczenia społecznego), ale z drugiej strony determinuje też wizję rozwojową (można założyć, że na obszarach, na których silnie odczuwane są ubóstwo i wykluczenie, częściej brane są pod uwagę aspekty gospodarcze i społeczne rozwoju, z mniejszą uwagą dla rozwoju ładu ekologicznego). Istotnym dopełnieniem opisu przypadku powinno być rozpoznanie sposobu gromadzenia wcześniejszych doświadczeń – te wpływają na poziom kapitału społecznego i ludzkiego, a ten na fazę wdrażania instrumentu RLKS.

Rysunek 1. Uwarunkowania wdrażania RLKS

Źródło: opracowanie własne

Przyjęcie powyższych założeń prowadzi do przyjęcia schematu badania, które realizowane będzie w porządku i w sposób, który pozwoli odnieść się do wszystkich powyższych kwestii. Odtworzony zostanie kontekst organizacyjny na poziomie makro (analiza dokumentów źródłowych), jak również na poziomie mikro (sposób funkcjonowania LGD – wywiady LGD), odtworzenie kontekstu społecznego: uwarunkowań

społeczno-gospodarczych obszaru objętego RLKS (na podstawie analizy statystyk publicznych oraz wywiadów z JST) i zasobów społecznych i ludzkich (na podstawie wywiadów z mieszkańcami).

3. Metodologia badania i opis realizacji badania

W badaniu wykorzystane będą następujące metody badawcze:

1. Analiza dokumentów źródłowych (**desk research**)

Technika desk research polegająca na analizie danych zastanych, które przynoszą informacje ważne z perspektywy problematyki badania, lecz nie zostały wytworzone na jego potrzeby. Analiza obejmie swoim zakresem:

- Dokumenty programowe,
- Dokumenty strategiczne,
- Dokumenty prawne regulujące rozwój lokalny i rewitalizację,
- Wytyczne, poradniki, podręczniki dla LGD,
- Analizy, raporty z ewaluacji dotyczących przedmiotu badania,
- Dokumentacja konkursowa, wypełnione karty oceny formalno-merytorycznej dla projektów z zakończoną oceną formalno-merytoryczną,
- Sprawozdania z realizacji Programu,
- Lokalna Strategia Rozwoju.

Analiza dostarczy wiedzy umożliwiającej ocenę kontekstu organizacyjnego na poziomie makro i mikro.

2. **CATI/CAWI - z (potencjalnymi) wnioskodawcami i beneficjentami** - mieszkańcami regionu.

Zrealizowano 110 telefonicznych wywiadów z mieszkańcami, w tym 10 beneficjentami Programu.

3. **IDI – z wybranymi celowo liderami lokalnymi z obszaru funkcjonowania LGD-ów**

Wywiady indywidualne pogłębione umożliwiają dzięki stworzeniu intymnych okoliczności rozmowy, warunki do tego, aby poza prezentacją faktów, badani mogli formułować oceny i je uzasadniać. Pozwoliło to na ustalenie w szczególności tych obszarów, które pozwolą na stworzenie rekomendacji zarówno operacyjnych, jak i strategicznych dotyczących przyszłej perspektywy finansowej.

Badaniem objęto 5 osób reprezentujących Zarząd LGD, Radę LGD, Biuro LGD.

W badaniu dążono, aby próba była zróżnicowana i obejmowała przedstawicieli czterech sektorów:

- mieszkańców
- organizacje pozarządowe
- samorząd lokalny
- przedsiębiorców

4 Wyniki badania

4.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Pytanie badawcze:

1. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

W Lokalnej Strategii Rozwoju przygotowanej z uwzględnieniem konsultacji społecznych założono realizację trzech celów ogólnych, sześciu celów szczegółowych oraz siedmiu przedsięwzięć. Były to:

- Cel I: Wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku.
- Cel II: Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o własne zasoby do 2023 roku.
- Cel III: Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego.

Logika wyznaczonych celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć wykazuje wysoki stopień korelacji z informacjami zawartymi w części diagnostycznej LSR. Poniżej w tabeli 1 przedstawiono powiązania pomiędzy zdiagnozowanymi problemami i wyznaczonymi celami LSR oraz doбором grupy docelowej.

Tabela 1. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
Degradacja bazy przetwórczej, mała liczba zakładów, szczególnie w sferze produkcyjnej Brak sprawnego systemu aktywizacji osób bezrobotnych	Wysoki poziom bezrobocia Ograniczony kapitał społeczny	Niskie kwalifikacje mieszkańców Niewielkie możliwości doksztalcenia i przekwalifikowywania się Brak miejsc pracy dla ludzi młodych. Odpływ ludzi młodych i dobrze wykształconych do większych miast Ubożenie społeczeństwa	Cel I: Wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku.	Cel szczegółowy I.1: Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców obszaru LGD do 2023 roku	Osoby/podmioty, bezrobotni i inne osoby planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej, grupy defaworyzowane, przedsiębiorcy
Niedoinwestowanie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenach wiejskich (brak miejsc rekreacyjnych) Likwidacja lub degradacja infrastruktury	Spadek dostępności do dóbr kultury (mniejsza liczba bibliotek, domów kultury, świetlic, etc.)	Obniżenie jakości życia Wykluczenie społeczne Część organizacji społecznych działa tylko incydentalnie Trudność w prefinansowaniu działań Mała więź z miejscem		Cel szczegółowy I.2: Zwiększenie udziału mieszkańców obszaru LGD w przedsięwzięciach edukacyjnych, kulturalnych, aktywizacyjnych, integracyjnych, rekreacyjnych i sportowych do 2023 roku	Mieszkańcy obszaru LGD i inni

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
		zamieszkania (ryzyko migracji) Bierność społeczna			
Niedoinwestowanie obiektów ekspozycyjnych dziedzictwa kulturowego, jak i obiektów cennych przyrodniczo i krajobrazowo	Niepełne wykorzystanie istniejących walorów naturalnych	Zła jakość infrastruktury Mała ilość atrakcji Małe zadowolenie turystów Niewielki ruch turystyczny	Cel II: Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o własne zasoby do 2023 roku.	Cel szczegółowy II.1: Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD do 2023 roku	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane.
Brak przemysłanych działań promocyjnych		Niska rozpoznawalność obszaru		Cel szczegółowy II.2: Promocja atrakcji turystycznych obszaru LGD do 2023 roku	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane.
Zaniedbane lub zdegradowane obiekty cenne przyrodniczo i kulturowo	Zbyt mała liczba przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach i promujących lokalne produkty, jak i przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego	Ryzyko degradacji Obniżona jakość życia	Cel III: Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego.	Cel szczegółowy III.1: Produkty regionalne i kultywowanie lokalnych tradycji obszaru LGD do 2023 roku	Turyści, mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane oraz mieszkańcy spoza terenu LGD.
		Niewykorzystany potencjał turystyczny, brak odpowiedniej promocji tradycji i produktów regionalnych		Cel szczegółowy III.2: Promocja i ochrona dziedzictwa historycznego i przyrodniczego obszaru LGD do 2023 roku	Turyści oraz mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LSR

W toku realizacji umowy ramowej budżet LSR zwiększany był trzykrotnie z powodu osiągnięcia wskaźników:

- 1) I premia w wysokości 11 % wysokości środków finansowych określonych w § 4 ust. 1 pkt. 1 Umowy ramowej tj. kwota 750 tys. zł, co stanowi równowartość euro kwoty 187 500 tys. €
- 2) II premia w wysokości 10 % wysokości środków finansowych określonych w § 4 ust. 1 pkt. 1 Umowy ramowej tj. kwota 750 tys. zł, co stanowi równowartość euro kwoty 187 500 tys. €
- 3) Zwiększenie środków finansowych w ramach poddziałania 19.2 „wsparcie realizacji operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” - 1 896 000,00 PLN

(474 000,00€) oraz 19.4 „wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” – 227 500,00 PLN (56 880,00 €) – te zmiany obrazuje tabela 2.

Tabela 2. Zmiany budżetu LSR wg stanu na 15.04.2022 r.

Cele	Kwota w EUR/PLN pierwotne	Kwoty zwiększone o:
I. Wsparcie na wdrażanie strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	1 709 341,19 EUR 6 837 364,76 PLN	474 000,00 EUR 1 896 000,00 PLN
II. Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji	352 551,62 EUR 1 410 206,48 PLN	56 880,00 EUR 227 500,00 PLN
III. Przygotowanie i realizacja zadań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania	34 186,82 EUR 136 747,28 PLN	-

Zmiany te należy uwzględnić w ocenie sposobu wykorzystania budżetu na podstawie sprawozdania finansowego. Do końca 2021 roku nie wykorzystano w całości budżetu przeznaczanego na kilka operacji. Są to w szczególności przedsięwzięcia:

- Infrastruktura turystyczna i przestrzeń publiczna "Gryflandii"
- Promujemy atrakcje turystyczne "Gryflandii"
- Tradycje i produkty regionalne "Gryflandii"
- Historia i przyroda atutami "Gryflandii"

Szczególnym przypadkiem jest zwłaszcza pierwsze z wymienionych przedsięwzięć. Wprawdzie poziom jego realizacji na koniec 2021 roku były dość niski, jednak należy zwrócić uwagę, że budżet na realizację tego elementu LSR wzrósł niemal trzykrotnie po 2020 roku.

Wymienione przedsięwzięcia wymagają dalszych intensywnych działań.

Tabela 3. Postęp finansowy

Opis	Przedsięwzięcie	Założony budżet 2020 r	Realizacja budżetu - kwoty przyznane (PLN) 2020 r	Realizacja budżetu (%) 2020 r	Założony budżet 2021r	Realizacja budżetu - kwoty przyznane (PLN) 2021 r	Realizacja budżetu (%) 2021 r
Wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku	Przedsiębiorcza "Gryflandia"	4 568 682,38	3214540,61	70,36	5 268 682,38	3738497,44	70,36
	Mieszkańcy "Gryflandii" razem	2 815 432,38	2578555,66	91,59	2 815 432,38	2374876,66	91,59
Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o	Infrastruktura turystyczna i przestrzeń publiczna "Gryflandii"	955 120,95	199710,84	20,91	2 832 589,20	446565,29	20,91

własne zasoby do 2023 roku	Promujemy atrakcje turystyczne "Gryflandii"	302 000,00	79895,50	26,45	302 000,00	12111,50	26,45
Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego	Tradycje i produkty regionalne "Gryflandii"	179 747,28	61208,00	34,05	179 747,28	61208,00	34,05
	Historia i przyroda atutami "Gryflandii"	149 000,00	0,00	0	149 000,00	0,00	0

W przypadku oceny postępu rzeczowego – problematyczne były w szczególności te działania, które wymagały kontaktu z innymi podmiotami i osobami oraz podjęcie współpracy z innymi LGDami. Można tłumaczyć to swoistym zawieszeniem na czas pandemii. Podobnie, zwiększenie liczby miejsc pracy lub zwiększanie dochodów firm było mało osiągalne ze względu na epidemiczne ograniczenia dla prowadzenia działalności gospodarczej. Odłożenie w czasie dużej ilości zadań (spotkań, szkoleń, opracowania wydawnictw, itp.) może prowadzić do niebezpiecznego spiętrzenia zadań i przeciążenia pracowników.

Tabela 4. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy

Wskaźnik rezultatu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
1.1.Liczba utworzonych miejsc pracy	36	59,33	43	68,28
1.1.Liczba podmiotów gospodarczych (w tym jednoosobowych), których dochody zwiększyły się w wyniku realizacji operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa oraz rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa do 2023 r.	36	59,33	43	74,42
1.2. Liczba mieszkańców, którzy skorzystali ze stałej oferty przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej będących miejscami integracji mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży do 2023 roku	3000	100	3000	100
1.2.Liczba uczestników wydarzeń/imprez	8000	0	8000	0
1.2.Liczba osób/podmiotów przeszkolonych	125	72	125	72
1.2.Liczba osób/podmiotów oceniających szkolenie jako adekwatne do oczekiwań	80	70	80	70
1.2. Liczba lokalnych liderów biorących udział w spotkaniach animacyjnych	200	100	200	100
1.2.Liczba osób biorących udział w	240	60	240	60

Wskaźnik rezultatu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
spotkaniach/wydarzeniach adresowanych do mieszkańców				
1.2.Liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	40	80	40	80
1.2.Liczba badań własnych i ewaluacji	3	0	3	0
2.1. Liczba osób korzystających z nowych oraz przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	1000	100	1000	100
2.2.Liczba zrealizowanych projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	2	50	2	50
2.3.Liczba odbiorców publikacji promujących obszar objęty LSR	15000	0	15000	0
2.3.Liczba osób korzystająca ze stron internetowych promujących obszar objęty LSR	20000	0	20000	0
2.3.Liczba osób uczestniczących w imprezach i wydarzeniach, na których promowano obszar LGD	5000	100	5000	100
2.3.Liczba odbiorców publikacji i materiałów informacyjno-promujących obszar LGD	10000	100	10000	100
2.3.Liczba odbiorców materiałów prasowych	10000	100	10000	100
2.3.Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	20000	80,99	20000	80,99
2.3.Liczba osób, które odwiedziły stoisko informacyjno-promocyjne LGD	50000	100	50000	100
2.4.Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach	10000	0	10000	0
2.4. Liczba projektów współpracy wykorzystująca lokalne zasoby	1	0	1	0
2.4.Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach wspierających kultywowanie tradycji i produktów regionalnych	300	100	300	100
2.4.Liczba osób odwiedzających zabytki poddane pracom konserwatorskim lub restauratorskim	5000	100	5000	100
2.4.Liczba osób odwiedzających obiekty cenne	600	0	600	0

Wskaźnik rezultatu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
przyrodnicze, krajobrazowo i pełniące funkcje edukacyjne w zakresie ochrony środowiska, odnowione, wyremontowane, odrestaurowane, zmodernizowane, wyposażone lub oznakowane				
2.4.Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu)	400	0	400	0
2.4.Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu), zorganizowanych przez LGD	240	50	240	50

Tabela 5. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy

Wskaźnik produktu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
1.1.Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	24	79,17	31	74,19
1.1.Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	12	66,66	12	58,33
1.2.Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	11	81,81	11	81,81
1.2.Liczba wydarzeń/impresz	15	100	15	100
1.2.Liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD	25	24	25	24
1.2.Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	100	37	100	37
1.2.Liczba spotkań animacyjnych dla lokalnych liderów	5	60	5	60
1.2.Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	5	100	5	100
1.2.Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	210	87,62	210	91,2
1.2.Liczba badań własnych i ewaluacji	3	0	3	0
1.3.Liczba nowych obiektów w infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2	50	4	25
1.3.Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	7	57,14	7	36,36
1.3.Liczba zrealizowanych projektów współpracy	2	50	3	66,66
1.4.Liczba publikacji promujących obszar LGD	3	100	3	0
1.4.Liczba stron internetowych promujących obszar LGD	1	100	1	0
1.4.Liczba imprez i wydarzeń, na których promowano obszar LGD	8	37,5	8	37,5
Liczba wydanych publikacji i materiałów informacyjno-promujących obszar objęty LGD (w tym ulotki, plakaty, banerry, roll-up, gadżety)	4	100	4	100
1.4.Liczba materiałów prasowych	25	56	25	56
1.4.Liczba stron internetowych LGD	1	100	1	100
1.4.Liczba imprez i wydarzeń, na których LGD wystawiło stoisko informacyjno-promocyjne	18	16,66	18	22,22
1.5.Liczba przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych bazujących na lokalnych tradycjach	6	0	6	0
1.5.Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym współpracy międzynarodowej	1	100	1	100

Wskaźnik produktu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
1.5.Liczba przedsięwzięć wspierających kultywowanie tradycji i produktów regionalnych	3	66,66	3	66,66
1.5.Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	2	50	1	100
1.5.Liczba odnowionych, wyremontowanych, odrestaurowanych, zmodernizowanych, doposażonych lub oznakowanych obiektów cennych przyrodniczo, krajobrazowo i pełniących funkcje edukacyjne w zakresie ochrony środowiska	1	0	1	0
1.5.Liczba przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu)	4	0	4	0
1.5.Liczba przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa historycznego i przyrodniczego (ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu), zorganizowanych przez LGD	4	25	4	25

Wśród beneficjentów najbardziej aktywni byli sami mieszkańcy występujący jako osoby fizyczne lub jako przedsiębiorcy. Nieco mniej aktywne były stowarzyszenia mieszkańców (organizacje pozarządowe) – te w wielu projektach zostały zastąpione w roli beneficjentów przez ośrodki kultury, co jest zasadne ze względu na charakter postawionych celów działania. Niską aktywność organizacji pozarządowych można wiązać z ich niskim potencjałem kadrowym i finansowym.

Tabela 6. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów

Cele	beneficjent							razem
	Jednostka samorządu terytorialnego	Podmiot publiczny	Osoba fizyczna	Przedsiębiorca	Organizacja pozarządowa	Grupa nieformalna	Kościół, związek wyznaniowy	
Cel 1	0	0	35	28	0	0	0	63
Cel 2	14	1	0	0	2	0	0	17
Cel 3	0	0	0	0	0	0	4	4
razem	14	1	35	28	2	0	4	84

W okresie realizacji LSR zachodziły procesy społeczno-demograficzne, których część może powodować, że nie wszystkie założenia LSR możliwe były do realizacji. Przeszkodą byłoby z pewnością zauważalne we wszystkich gminach zmniejszenie się liczby mieszkańców przy jednoczesnym postępującym starzeniu się ludności. We wszystkich gminach niekorzystnie zmieniała

się struktura wiekowa – wzrost udział osób w wieku nieprodukcyjnym w ogólne ludności. Zmiana ta następowała przede wszystkim za sprawą wzrostu liczby osób w wieku 65+, a nie przyrostu naturalnego (ten we wszystkich gminach był ujemny). Te procesy łącznie niosą negatywne konsekwencje dla możliwości dynamicznego rozwoju gmin.

Tabela 7. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD

Wskaźnik kondycji gminy	gmina											
	Brojce		Gryfice		Karnice		Płoty		Rewal		Trzebiatów	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Liczba ludności ogółem	3843	3664	23945	23647	4100	3965	9027	8721	3891	3852	16565	15995
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	58,2	62,8	57,8	69,1	53,6	58,4	55,3	61,5	59,6	64,1	52,9	60
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	11,5	15,1	14,6	18,7	13	16,3	12,1	15,3	15,2	19,8	13,4	17,3
Liczba ludności – zmiana na 1000 mieszkańców	3,1	-21,1	-3,6	-4,6	-9,7	-3	-6,7	-9,1	11,7	-2,6	-1	-8,8
Saldo Migracji ogółem	0	-52	0	-24	0	-11	0	-51	0	6	0	-96
Przyrost naturalny na 1000 ludności		-7,56		-6,59		-4,53		-4,68		-1,81		-7,36
Współczynnik feminizacji	105	107	111	97	96	104	97	98	99	97	98	96

Wyznaczone uprzednio cele oceniano jako adekwatne do potrzeb, a sposób i tempo ich realizacji jako odpowiadający potrzebom społeczności lokalnej. Podkreślano przy tym elastyczność realizatorów i zdolność do odpowiednio szybkiej adaptacji do zmieniających się warunków.

Badani uznają, że przyjęte w mijającej perspektywie cele sformułowane w LSR pozostają w dużej mierze aktualne. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, że potrzeby, którym te cele odpowiadały, są bardzo duże („programy edukacyjne, wydaliśmy publikacje, czy pobudziliśmy przedsiębiorczość lokalną to wydaje mi się, że to jest coś co bardzo ciężko wyczerpać” [IDI8_4], często są efektem wieloletnich zaniedbań lub niemożności podjęcia działań naprawczych i jako takie wymagają dalszych działań. Jednocześnie zwracano uwagę, że ze względu na zmieniające się warunki społeczne i kulturowe, warto dla realizacji tych celów poszukać nowych, nowoczesnych narzędzi (IDI8_3). Niezbędne jest też w planowaniu dalszych działań uwzględnianie kontekstu, w jakim podejmowana są działania (np. wobec inflacji, trudności gospodarczych na poziomie makro, niezbędne będą korekty wysokości przyznawanych kwot, jak i poziomu zabezpieczeń realizacji – IDI8_1) oraz analiza nasycenia rynku (jako element wart przemyślenia wskazywano kierowanie środków na tworzenie i rozwój przedsiębiorstw zajmujących się turystyką – IDI8_5) i dążenie do wyrównania szans dla wszystkich gmin (IDI8_5).

Zwracano także uwagę na to, że warto projektując kolejną strategię uwzględnić to, na jakie bariery napotymano w realizacji dotychczasowych założeń oraz jakie praktyki warto powielić w kolejnym okresie.

Wśród barier wskazywano:

- Bardzo wysokie obciążenie pracowników
- Niska elastyczność proceduralna (nie uwzględniają wielkości naborów)
- Nieproporcjonalny czas na realizację zadań dla LGD, wnioskodawcy i IZ
- Dość wysoki poziom komplikacji dokumentacji z perspektywy wnioskodawcy – zwłaszcza jeśli nie ma doświadczenia, ani odpowiednich zasobów kadrowych
- Niedobór pracowników – także w jednostkach, które mogłyby wnioskować o środki
- Brak rozwiązań usprawniających komunikację – elektroniczny obieg dokumentów

Natomiast wśród czynników sprzyjających realizacji pojawiły się:

- Reprezentacja różnych sektorów w Radzie LGD „to jest bezpiecznik, że pieniądze będą wydawane w sposób racjonalny i rozdzielane sprawiedliwie” (ID18_3)
- Sprawna komunikacja i współpraca między samorządami, przedsiębiorcami i mieszkańcami
- Wsparcie w przekazywaniu informacji o działaniach LGDów na poziomie samorządu lokalnego
- Trafne rozpoznawanie potrzeb i dopasowanie do nich działań
- Uaktywnienie lokalnych liderów, co stwarza szansę na dalszy dynamiczny rozwój obszaru
- Rosnąca integracja mieszkańców, co sprzyja realizacji działań przewidzianych w LSR
- Rosnąca jakość wniosków, m.in. dzięki usługom doradczym LGD

4.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Pytania badawcze:

2. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
3. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

W programie łącznie udzielono wsparcia 2 przedsięwzięciom realizowanym przez organizacje pozarządowe. Można wiązać to z charakterystyką organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze LSR. Według badanych część organizacji (m.in. koła wiejskie) to podmioty nowe, o bardzo małych zasobach w postaci doświadczenia, dysponowana kadrami, inicjatywnością. Ich obecność traktowana jest jako bardzo cenny element integracji społeczności lokalnych, niemniej mają one niewielki możliwości (i często także potrzebę) sięgania po środki zewnętrzne z LGD. Takie ograniczenia zasobów skutkują wstrzeźliwością w sięganiu po środki LGD także z lęku przed nadmiernymi zobowiązaniami (i często także koniecznością prefinansowania działań).

Statystyki publiczne wskazują, że od momentu powstania LGD-ów nieznacznie zmieniła się dynamika powstawania NGO-sów. Z wyjątkiem gminy Brojce, we wszystkich gminach powstają co roku organizacje pozarządowe. Warto odnotować, że na terenie LGD nie ma ani jednej gminy, w której nie działa żadna organizacja pozarządowa. Najwięcej organizacji pozarządowych działa na terenie gminy Rewal – 32 na 10 tys. mieszkańców w ostatnich 5 latach. Najśabsze pod względem liczby nowo rejestrowanych organizacji są gminy Płoty i Trzebiatów. Wszystkie te gminy wymagają wzmocnienia kapitału społecznego mieszkańców i intensyfikowania włączania mieszkańców w działania społeczne (zgodnie z założeniami programu LEADER oddolność działań i zaangażowanie podmiotów lokalnych jest kluczowa dla powodzenia programu rozwojowego).

Tabela 8. Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Rok	gmina						razem
	Brojce	Gryfice	Karnice	Płoty	Rewal	Trzebiatów	
2015	3	1	0	1	8	1	14
2016	3	2	0	1	3	2	11
2017	5	2	2	0	8	2	19
2018	0	3	2	2	5	1	13
2019	0	1	7	0	5	1	14
2020	0	1	3	2	3	1	10
razem	11	10	14	6	32	8	81

Niski wzrost liczby organizacji pozarządowych można tłumaczyć niewielką potrzebą angażowania się mieszkańców w sprawy wspólne. Mimo tych wyników prawie 75% badanych odpowiedziało, że uczestniczyli oni w działaniach na rzecz spraw wspólnych lub innych mieszkańców. **Tylko 4% deklarowało, że zrobiło to pod wpływem zachęty ze strony LGD.**

Tabela 9. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną

Aktywność na rzecz lokalnej społeczności	tak	nie
Doświadczenie w podejmowaniu P. działań na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw	74,3	25,7
Doświadczenia w działaniach na rzecz wspólnych, do których zachęciła Lokalna Grupa Działania	4,0	96,0

Warto przy tym przyglądać się źródłom tych postaw, w tym tego, czy mają oni poczucie sprawczości, to jest towarzyszy im przekonanie, że od ich działań zależą zmiany zachodzące w ich lokalnej społeczności. W przypadku badanych z obszaru LSR zauważamy, że ponad połowa mieszkańców ma poczucie, że nie może mieć wpływu na to, co dzieje się w ich własnej miejscowości a 42,6% czuje, że nie ma wpływ na życie gminy. Takie przekonania mogą znacząco wpływać na preferowane rodzaje aktywności – mieszkańcy będą bardziej skłonni do działań, których efekty będą dla nich bezpośrednio obserwowalne i odczuwalne.

Tabela 10. Poczucie wpływu na lokalną społeczność

Twierdzenie, które określa postawę badanego	tak	nie wiem	nie
tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie wsi/miejscowości	31,7	9,9	58,4
tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie gminy	37,6	19,8	42,6

Jednocześnie, należy zauważyć, że nawet przy obecnie umiarkowanej aktywności mieszkańców, niemal powszechnie podzielają oni przekonanie, że współdziałanie z innymi ma sens – pozwala pomóc potrzebującym (aż 95%). Poczucie sprawczości wzrasta, kiedy działa się w grupie, aż 66,3% badanych uważa, że współdziałając z innymi może wpływać na kierunek zmian w gminie (swoją indywidualną sprawczość uznawało tylko 37,6% mieszkańców).

Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania

Twierdzenie, które lepiej określa postawę badanego:	Procent
1. tacy jak ja działając z innymi mogą pomóc potrzebującym	95
2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogę pomóc potrzebującym	5
Razem	100,0

Mieszkańcy zapytani o to, co mogłoby zachęcić ich, by włączyli się w działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw wskazują na kilka spraw, które mogłyby ich zachęcić:

- ciekawe cele, ciekawe formy działania i dobre projekty
- pełna i rzetelna informacja o powodach, celach i spodziewanych rezultatach działań
- przekonanie/potrzeba pewności, że projekty, w które się angażują są ważne dla lokalnej społeczności, będą sprawnie i do końca realizowane oraz przyniosą oczekiwane rezultaty
- zorganizowane struktury, w które można się włączyć, przykład innych
- dobry przepływ informacji o LGD i jego działaniach, lepszy kontakt z LGD
- możliwość integracji i częstej wymiany doświadczeń z innymi mieszkańcami, częste, regularne spotkania
- dysponowanie wolnym czasem.

Część badanych sygnalizuje, że podstawową barierą jest fakt, że sami potrzebują pomocy (wiek, stan zdrowia) lub doświadczają trudności, które sprawiają, że na angażowanie się w sprawy wspólne nie mają już siły i ochoty.

Tabela 12. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania

Twierdzenie, które lepiej określa postawę badanego:	Procent
tacy jak ja działając z innymi mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	66,3
tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	33,7
Razem	100,0

Niewątpliwie jednak rola LGD w zwiększaniu kapitału społecznego obszaru LGD jest znacząca. Wsparcie finansowe wybranych działań pociąga za sobą potrzebę dalszego działania wśród mieszkańców: „Zaczęliśmy przygotowywać teren pod plac zabaw, a po 2 dniach był telefon do wójta z pomysłami na dodatkowe działania włączające mieszkańców, to wyzwoliło w mieszkańcach taki potencjał, że zrobiła się taka wielka akcja społeczna.” [IDI8_4]. Badani mają przy tym świadomość, że tego rodzaju aktywizacja to proces, który może przyjmować różne tempo i spotykać się ze zróżnicowanymi reakcjami zależnie od gminy i wcześniejszych doświadczeń jej mieszkańców (IDI8_3) oraz ich mentalności (według części badanych nadal wyraźna jest różnica między wsiami popegeerowskimi i pozostałymi – IDI8_5).

4.3. Przedsiębiorczość

Pytania badawcze:

4. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
5. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Prawie połowa mieszkańców dostrzega istotne zmiany infrastrukturalne (49,5%), które nie tylko wpływają na jakość życia na obszarze LGD, ale także na możliwości rozwoju przedsiębiorczości (w ramach LSR powstały 23 firmy, a 9 skorzystało ze środków na rozwój). Ilość inwestycji gospodarczych zwiększyła w opinii 41,6% badanych. Mimo to wzrost liczby nowopowstałych przedsiębiorstw odnotował już tylko co trzeci mieszkaniec. Prawie połowa badanych zauważa, że w ostatnich latach wzrastały nakłady na infrastrukturę turystyczną, co wpływało na zwiększenia się liczby ofert pracy (**w ramach realizacji LSR powstało 38,05 nowych miejsc pracy – EPC**). Jednocześnie aż 31,7% mieszkańców uważa, że pogorszyły się warunki prowadzenia firm. Należy pamiętać, że warunki te nie są zależne jedynie od rozwiązań lokalnych, ale także od rozwiązań prawnych i uwarunkowań makroekonomicznych.

Niepokojący jest również fakt, że zwiększaniu się liczby ofert pracy, nie towarzyszy zwiększenie atrakcyjności ofert pracy, zadaniem niemal 20% badanych warunki te pogorszyły się.

Bardzo pozytywny jest zaś fakt, że 29,7% badanych dostrzega pozytywne zmiany dotyczące możliwości zatrudnienia poza rolnictwem. Biorąc pod uwagę specyfikę obszaru to dobry prognostyk.

Tabela 13. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców

zmiany sytuacji gospodarczej w gminie w ostatnich 5 latach? (100 % w wierszach)	pogorszenie	bez zmian	poprawa	nie wiem
liczba nowopowstałych przedsiębiorstw	21,8	38,6	31,7	7,9
ilość inwestycji gospodarczych	20,8	30,7	41,6	6,9
Ilość ofert pracy	20,8	28,7	34,7	15,8
atrakcyjność ofert pracy	18,8	34,7	22,8	23,8
infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna)	7,9	41,6	49,5	1,0
rozwój infrastruktury turystycznej	6,9	47,5	44,6	1,0
warunki prowadzenia firm	31,7	34,7	14,9	18,8
możliwości zatrudnienia poza rolnictwem	11,9	42,6	29,7	15,8

Mieszkańcy pytani o to, czy warto w kolejnej LSR uwzględnić wsparcie dla przedsiębiorców nie mają co do tego wątpliwości. Badani chcieliby, żeby wspierać zarówno to co lokalne i unikatowe dla tego regionu, jak i większe przedsięwzięcia, w których widzą szansę rozwoju i podniesienia poziomu życia w regionie:

- rozwój infrastruktury drogowej, by usprawnić komunikację w regionie; usługi publiczne - komunikacja na terenie gminy
- firmy zależnie od ich wielkości: małe i lokalne przedsiębiorstwa
- wspieranie małych zakładów przemysłowych (zwłaszcza przemysłu lekkiego lub oferujących miejsca pracy dla kobiet)

- wybrane branże: turystyka i usługi powiązane z turystyką (baza noclegowa, gastronomia), usługi transportowe, handel, przetwórstwo owoców
- odnoszące się do lokalności: rzemiosło, produkty lokalne, kuchnia regionalna, infrastruktura rekreacyjna, turystyczna i kulturalna.

Potwierdzenie obserwacji o rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR przynoszą też statystyki publiczne. Prawie we wszystkich gminach wzrosła zarówno bezwzględna liczba firm, jak i liczba podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców. Szybki wzrost potencjału gospodarczego obszarów wiejskich niewątpliwie należy powiązać z działalnością LGD, realizacją LSR i rozwojem turystyki/usług turystycznych na badanych obszarze. Trzeba zauważyć, że trudna społeczno-gospodarcza sytuacja związana z okresem pandemicznym i postpandemicznym nie wpłynęła na te statystyki i nie zahamowała korzystnej tendencji wzrostowej.

Warto również podkreślić systematyczny i zauważalny wzrost potencjału gospodarczego obszarów wiejskich. Najwyższy wzrost, na poziomie 17%, odnotowała gmina Płoty.

Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

		Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina	Brojce	Liczba podmiotów	247	243	252	256	273	290
		Na tys. mieszkańców	101,7	101,4	106,6	109,7	119,2	128,9
	Gryfice	Liczba podmiotów	3044	3015	3003	3034	3082	3159
		Na tys. mieszkańców	200,6	201,4	203,8	209,4	217,1	225,9
	Karnice	Liczba podmiotów	388	402	406	428	454	471
		Na tys. mieszkańców	145,3	151,5	155,9	166,4	179,7	188,2
	Płoty	Liczba podmiotów	775	801	819	833	879	929
		Na tys. mieszkańców	133,3	139,6	143,5	148,7	160,6	172,1
	Rewal	Liczba podmiotów	1373	1396	1392	1430	1451	1460
		Na tys. mieszkańców	563,2	577,8	577,1	601,3	611,7	621,8
	Trzebiatów	Liczba podmiotów	1881	1846	1836	1880	1892	1910
		Na tys. mieszkańców	173,7	172,4	174,7	181,9	186,3	191,1

Dane o rozwoju nowych przedsiębiorstw na obszarze LSR potwierdzone przez statystyki publiczne wskazują, że gminy na badanym terenie rozwijały się w różnych prędkościach. Niemal we wszystkich gminach spadła zarówno bezwzględna liczba nowych firm, jak i liczba nowych podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców. Jediną gminą, w której odnotowujemy tendencje wzrostowe jest gmina Płoty obszar wiejski i jest to systematyczny wzrost na poziomie 32% w stosunku do roku 2015.

Największy spadek odnotowujemy w gminie Trzebiatów obszar wiejski (44%) i Trzebiatów miasto (42%). Na osobne omówienie zasługuje gmina Rewal, która po korzystnej koniunkturze lat 2015-16 odnotowała znaczący spadek liczby nowych podmiotów.

Prawidłowości, które można zaobserwować w zestawieniach to fakt, że lata 2015-2017 (wyjątek to gmina Płoty) to czas, kiedy w większości badanych gmin zarówno bezwzględna liczba nowych firm, jak i liczba nowych podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców osiąga najwyższy poziom. W dużej mierze tej korzystnej zmianie przysłużyły się działania LGD-u. W roku 2020 następuje zaś gwałtowne wyhamowanie tej korzystnej tendencji. Z całą pewnością przyczyn tej niekorzystnej spadkowej tendencji należy upatrywać w ogólnoświatowej sytuacji społeczno-gospodarczej spowodowanej pandemią.

Tabela 15. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

		Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
gmina	Brojce	Liczba nowych podmiotów	29	26	41	26	34	30
		Na tys. mieszkańców	7,61	6,78	10,81	6,88	9,09	8,09
	Gryfice	Liczba nowych podmiotów	280	248	258	244	199	197
		Na tys. mieszkańców	11,67	10,37	10,78	10,23	8,35	8,32
	Karnice	Liczba nowych podmiotów	54	62	54	72	60	34
		Na tys. mieszkańców	13,11	15,14	13,28	17,9	14,96	8,56
	Płoty	Liczba nowych podmiotów	97	106	88	93	105	93
		Na tys. mieszkańców	10,74	11,81	9,85	10,4	11,84	10,62
	Rewal	Liczba nowych podmiotów	125	134	107	119	96	80
		Na tys. mieszkańców	32,5	34,48	27,57	30,77	24,89	20,67
	Trzebiatów	Liczba nowych podmiotów	190	155	150	163	125	107
		Na tys. mieszkańców	11,47	9,4	9,15	10,04	7,73	6,67

4.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Pytania badawcze:

6. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
7. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Turystyka i jej rozwój należały do najważniejszych celów LSR. Tym ważniejsza jest ocena efektów wsparcia tego sektora oraz wpływu tych działań na wzmocnienie lokalnej tożsamości. Większość badanych uważa, że poziom atrakcyjności turystycznej obszaru LGD zwiększył się lub nie zmienił się w ostatnich latach (co oznaczać może, że jest równie wysoki, jak wcześniej). Pojedyncze osoby (9,9% mieszkańców) uznały, że poziom atrakcyjności turystycznej obszaru spadł – to osoby, które jednocześnie wyczulone były na jakość środowiska i jego zmiany m.in. pod wpływem rosnącej presji turystycznej. Mieszkańcy odnotowują w szczególności to, że poprawie uległa infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna oraz polepszyła się promocja regionu i jego zasobów naturalnych, kulturalnych i turystycznych. Dla ¼ badanych miało to znaczenie dla wzmocnienia ich tożsamości lokalnej i identyfikacji z lokalną kulturą i tradycjami.

Tabela 16. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców

Obserwowane zmiany w ostatnich 5 latach	pogorszenie	bez zmian	poprawa	nie wiem
Poziom atrakcyjności turystycznej	9,9	52,5	36,6	1,0
Promocja dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki	10,9	52,5	34,7	2,0
Infrastruktura i oferta kulturalna	10,9	45,5	41,6	2,0
Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna	5,9	38,6	45,5	9,9
Utożsamianie się mieszkańców z regionem	5,9	61,4	24,8	7,9

Dostrzeganie zmian przez mieszkańców to zarówno efekt dokonanych inwestycji - *byli też beneficjenci, którzy w ogóle by nie podjęli takiej działalności, gdyby nie Gryflandia. To jest jej duży plus, że udało się tak te narzędzia w strategii określić i przekonać innych, że trzeba wspierać też beneficjentów z 'drugiej linii', z terenów oddalonych od morza. Że można organizować agrowczasy w miejscowości, która nie jest nadmorska (ale wsiada się w samochód i po 20 min jesteśmy nad morzem, ID18_3* - ale także ich zgodności z formułowanymi przez mieszkańców oczekiwaniami.

Zmiany te tylko do pewnego stopnia znajdują odbicie w statystykach publicznych GUS. Trzeba przy tym pamiętać, że badanie turystyki GUS ma znaczące ograniczenia (odnotowywane są dane dotyczące jedynie większych obiektów, z co najmniej 10 miejscami noclegowymi). Jednak nawet biorąc je pod uwagę odnotowujemy niewielkie zmiany w zasobach turystycznych obszaru LGD.

W większości gmin baza noclegowa zwiększyła się lub utrzymywała się na stałym poziomie. Wyjątkiem w tym zestawieniu są gminy Karnice i Płoty obszar wiejski, w której baza noclegowa skurczyła się, a właściwie przestała istnieć w statystykach GUS.

Warto zauważyć, że o ile w Płotach w roku 2015 istniał jeden obiekt noclegowy z 60 miejscami noclegowymi, który w latach kolejnych nie pojawia się już w zestawieniu, to zasób turystyczny gminy Karnice zauważalnie powiększał się do roku 2018 (o 92%!) i po lekkim wyhamowaniu w roku 2019, w roku 2020 przestał istnieć.

Skutki pandemii i kryzysu jaki spowodowała w usługach turystycznych widać we wszystkich analizowanych gminach, nawet jeśli w całkowitym bilansie gminy odnotowują wzrost potencjału turystycznego w stosunku do roku 2015.

Należy również zauważyć, że w badanym obszarze znajdują się dwie gminy (Brojce i Płoty miasto), w których według statystyk GUS nie istnieje żadna baza turystyczna.

Tabela 17. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy

Rok	gmina											
	Brojce		Gryfice		Karnice		Płoty		Rewal		Trzebiatów	
	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe	Obiekty noclegowe	Miejsca noclegowe
2015	0	0	5	110	1	12	1	60	166	1390 3	30	4875
2016	0	0	5	110	1	12	0	0	170	1358 1	31	4837
2017	0	0	5	110	1	11	0	0	172	1457 5	38	5120
2018	0	0	6	196	2	154	0	0	207	1660 5	41	5187
2019	0	0	6	168	1	148	0	0	212	1761 6	39	5199
2020	0	0	6	188	0	0	0	0	201	1815 2	35	5003

Źródło: BDL GUS

Niewątpliwie do rozwoju oferty turystycznej przyczyniają się też działania finansowane dzięki LGD. W ramach realizacji LSR zostało przebudowanych 19 obiektów, powstał 1 nowy.

Tabela 18. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru

Wskaźnik	Wskaźnik szczegółowo	Realizacja (U) 2020	Realizacja (P) 2020	Realizacja (U) 2021	Realizacja (P) 2021
Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	1	0	1	0
	Obiekty noclegowe	0	0	0	0
	Obiekty gastronomiczne	0	0	0	0
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	1	0	1	0
Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	19	17	19	17
	Obiekty noclegowe	0	0	0	0
	Obiekty gastronomiczne	0	0	0	0
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	13	9	13	9

Zmiany te, jak pisaliśmy wcześniej, zauważane są przez mieszkańców. Pytani, o to, jakie powinny być dalsze kierunki rozwoju turystyki na obszarze LGD, wskazują, że niezbędne jest:

- stworzenie sieci dróg (większość badanych sygnalizuje problem braku lub słabej jakości dróg w gminie), poprawa komunikacji między większymi ośrodkami
- przemyślane promowanie regionu i jego atrakcji, odpowiednie oznakowanie ciekawych miejsc
- wyremontowanie zabytkowych obiektów
- poprawa, uzupełnienie bądź stworzenie infrastruktury turystycznej: ścieżek rowerowych i pieszych
- poszerzenie palety usług: nowe miejsca noclegowe dostosowanych do kolonii dla dzieci i młodzieży, wycieczek szkolnych
- stworzenie unikalnej dla tego regionu oferty kulturalnej i rekreacyjnej w tym zorganizowanie imprez masowych, koncertów
- promocja lokalnej kuchni i regionalnych wyrobów.

Część mieszkańców nie ma żadnych wyobrażeń o tym co powinno się zmieniać lub uznają, że obecne kierunki (niezależnie od tego czy je znają) powinny być kontynuowane.

Pojawiają się też pojedynczo skrajnie pesymistyczne głosy, że rozwój turystyczny gminy należy zacząć od podstaw, że nie istnieje tu branża turystyczna, a dopóki nie zostanie podwyższony standard życia mieszkańców trudno będzie przyciągnąć tu turystów.

3.5. Grupy defaworyzowane

Pytanie badawcze:

8. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
9. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
10. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Mieszkańcy oceniają obecną sytuację społeczno-gospodarczą swoich gmin jako co najmniej dobrą. Prawie połowa badanych uważa, że sytuacja gospodarcza ich gmin poprawiła się. Nie znaczy to, że nie dostrzegają żadnych problemów, ale że uznają, że są one w dużej mierze możliwe do rozwiązania. Wśród tych, którzy uważają, że sytuacja społeczno-gospodarcza nie jest dobra, najliczniejsi są ci, według których tylko część problemów, których doświadczają mieszkańcy, można rozwiązać na poziomie lokalnym lub ich rozwiązanie byłoby bardzo trudne. Tylko 2% mieszkańców jest skrajnie pesymistyczne w swoich ocenach (trzeba pamiętać, że dane gromadzono w 2021 roku w miesiącach poprzedzających wzrost inflacji).

Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców

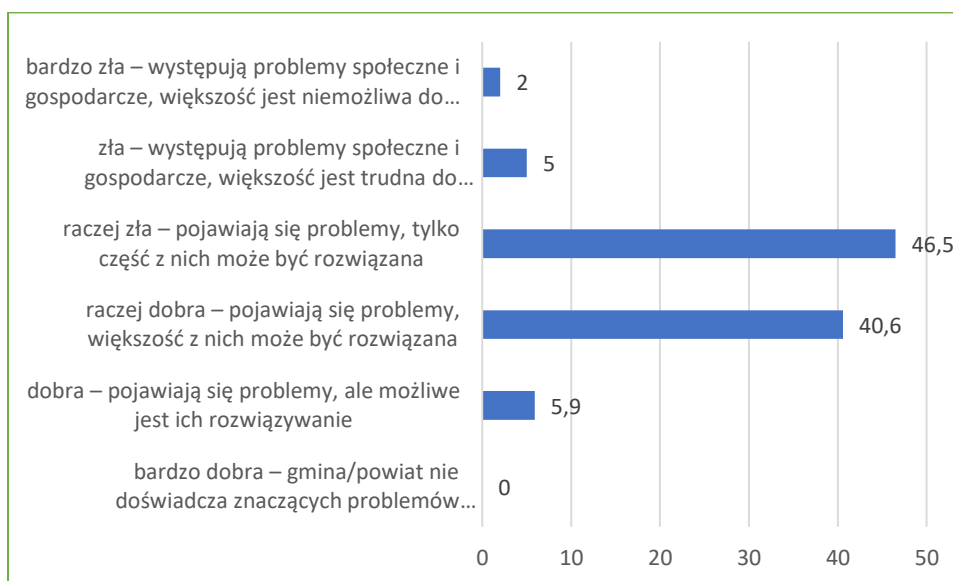

Tabela 19. Wskaźnik przychodów gmin

Wskaźnik przychodów gmin (G)			
gmina	Brojce	2015	882,74
		2020	1020,03
	Gryfice	2015	1156,84
		2020	1448,11
	Karnice	2015	1417,89
		2020	1881,9
	Płoty	2015	980,76
		2020	1373,91
	Rewal	2015	4950,3
		2020	6266,83
	Trzebiatów	2015	1280,21
		2020	1628,98

Jednocześnie warto zauważyć, że te ogólnie pozytywne oceny sytuacji społeczno-gospodarczej to efekt zmian, jakie zaszły w ostatnich 7 latach, zwłaszcza w obszarze gospodarczym. Prawie połowa mieszkańców odczuwa także poprawę sytuacji społecznej. Wśród pozostałych przeważają opinie, że sytuacja w każdym z tych obszarów nie zmieniła się.

Oczywiście jesteśmy świadomi, że zmiany te są między innymi powodowane sytuacją makroekonomiczną (wzrost koniunktury), a nie wyłącznie są efektem działań na poziomie lokalnym. Te ostatnie nie są jednak bez znaczenia (gdyby możliwe było ich pominięcie wszystkie gminy województwa rozwijałyby się w takim samym tempie, a tak się nie dzieje).

Tabela 20. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2015 roku w opinii mieszkańców

Obszar zmiany	pogorszyła się	bez zmian	poprawiła się	nie wiem
sytuacja gospodarcza	14,9	35,6	47,5	2,0
sytuacja społeczna	16,8	35,6	44,6	3,0

Wśród pozytywnych zmian wymieniane są przede wszystkim: dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci (40,6%), wzrost aktywności społecznej mieszkańców (32,7%) oraz działania i usprawnienia na rzecz osób niepełnosprawnych (30,7%).

Niestety niemal co trzeci mieszkaniec uważa, że pogorszeniu uległ dostęp do podstawowej opieki medycznej, że zwiększył się poziom bezrobocia oraz wzrosła liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej. Obserwacje te mogą mieć związek z szybko postępującym rozwarstwianiem się społeczeństwa, pogarsza się sytuacja osób narażonych na wykluczenie, z koniunktury korzystają osoby dobrze sytuowane.

Tabela 21. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwowane w ciągu ostatnich 5 lat w opinii mieszkańców

zmiany sytuacji społecznej	pogorszenie	bez zmian	poprawa	nie wiem
poziom bezrobocia	29,7	26,7	24,8	18,8

zmiany sytuacji społecznej	pogorszenie	bez zmian	poprawa	nie wiem
liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej	29,7	20,8	24,8	24,8
aktywność społeczna (udział w działaniach na rzecz społeczności)	10,9	39,6	32,7	16,8
odpływ ludzi młodych z gminu/powiatu	51,5	33,7	6,9	7,9
dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci	3,0	40,6	40,6	15,8
dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych	8,9	40,6	26,7	23,8
dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej	31,7	50,5	13,9	4,0
działania na rzecz osób bezrobotnych	9,9	31,7	27,7	30,7
działania i usprawnienia na rzecz osób niepełnosprawnych	5,9	37,6	30,7	25,7
działania na rzecz osób młodych	6,9	32,7	28,7	31,7
działania na rzecz osób o 50 r. ż.	9,9	38,6	27,7	23,8

Jako palący problem należy uznać dalszy odpływ młodych mieszkańców z gmin – według ponad połowy mieszkańców problem ten pogłębił się. Jednocześnie, zwróćmy uwagę, że dzieci i młodzież nie są według mieszkańców narażone na wykluczenie społeczne – zatem to nie ubóstwo i marginalizacja społeczna są przyczynami odpływu młodych.

Według większości mieszkańców w ich gminach żyją osoby narażone na wykluczenie społeczne, choć stosunkowo duży procent badanych (w stosunku do innych raportów), 14,9%, było innego zdania. Najczęściej wskazywano tu osoby ubogie, samotne i niepełnosprawne. To o tyle ważne, że cechy te mogą współwystępować, powodując pogłębienie ryzyka marginalizacji.

Badani nie umieli w większości ocenić, czy LGD i realizowana przez Grupę strategia w wystarczającym stopniu uwzględnia problemy tych osób. Pozostali oceniali, że działania LGD względem grup narażonych na wykluczenie są skuteczne i zauważalne wobec: dzieci i młodzieży, rodzin z dziećmi i kobiet, niewystarczające zaś wobec grup wskazywanych jako najbardziej narażone na wykluczenie: niepełnosprawnych, starszych, samotnych i ubogich. Badani ocenili, że Grupa mogłaby więcej uwagi poświęcić również przedsiębiorcom.

W odpowiedziach respondentów pojawia się nowa kategoria osób narażonych na wykluczenie - chorzy leżący. Wobec szybkiego starzenia się społeczeństwa, trudności w dostępie do opieki zdrowotnej i tendencji do odpływu młodych z terenu gminy to ważna grupa, pomocy, której należy uwzględnić w kolejnej strategii.

Tabela 22. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców

Grupy mieszkańców w szczególności narażone na wykluczenie społeczne (mogą mieć poczucie, że jakość ich życia jest niższa niż innych mieszkańców):	Grupy narażone na wykluczenie społeczne	Czy działania LGD uwzględniają w wystarczającym stopniu sprawy i problemy osób mieszkających w gminie		
		tak	nie wiem	nie
dzieci i młodzieży	1,0	25,7	65,4	8,9
osoby niepełnosprawne	51,5	5,9	62,4	31,7
osoby starsze/seniorzy	36,6	6,9	66,4	26,7
osoby samotne	1,0	3,0	71,3	25,7
rodziny z dziećmi	1,0	25,7	62,4	11,9
osoby ubogie	65,3	5,9	67,4	26,7
kobiety	1,0	18,8	69,3	11,9
przedsiębiorcy	-	6,9	67,4	25,7
rolnicy	-	5,0	78,2	16,8
inne grupy	1,0	-	-	-
nie ma takich grup	14,9	-	-	-

Z zawartej w Lokalnej Strategii Rozwoju diagnozy problemów społecznych obszaru wyłania się podobny obraz defaworyzowanych grup. Są to: osoby długotrwale bezrobotne, osoby niepełnosprawne, osoby nieposiadających kwalifikacji zawodowych, kobiety samotnie wychowujące dzieci, osoby powyżej 50 roku życia, młodzież. Wszystkie te grupy mają utrudniony dostęp do rynku pracy i dominują w grupie osób biernych zawodowo lub trwale bezrobotnych.

W większości gmin tworzących LGD obserwujemy wiele pozytywnych zjawisk. Są to w szczególności: zmniejszenie liczby osób zależnych od pomocy społecznej (wszystkie gminy), spadek bezrobocia (wszystkie gminy) oraz zwiększenie liczby osób pracujących (wyjątkami są tu gminy: Karnice i Trzebiatów).

Istotne jest w szczególności współwystępowanie tych trzech zjawisk, oznacza ono bowiem, że zmniejszenie liczby osób bezrobotnych nie miało miejsca (wyłącznie) z powodu wyjścia z rejestrów bezrobocia po to, żeby zacząć korzystać z innych niezarobkowych źródeł utrzymania. Tej ostatniej tendencji można upatrywać jedynie w gwałtownie kurczącej się grupie osób długotrwale bezrobotnych.

Spadek bezrobocia w kilku gminach skorelowany jest ze spadkiem liczby pracujących ogółem co należy tłumaczyć depopulacją i starzeniem się społeczeństwa.

W statystykach pozytywnie wyróżnia się gmina Rewal, w której bezrobocie spadło o 61%, a liczba długotrwale bezrobotnych zmniejszyła się o 82% oraz gmina Gryfice, w której bezrobocie spadło o 59% a liczba długotrwale bezrobotnych zmniejszyła się o 73%.

Należy również zauważyć, że choć spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej jest znaczący we wszystkich gminach, na szczególną uwagę zasługują gminy: Rewal i Trzebiatów, w których liczba osób objętych pomocą środowiskową w badanym okresie spadła o 56-58%.

Wśród tych ogólnie pozytywnych zmian należy zwrócić uwagę na dwa fakty. Po pierwsze, znacząco zmniejszył się poziom bezrobocia wśród dwóch najbardziej narażonych na wykluczenie grup: kobiet i osób do 30 roku życia, po drugie, osoby powyżej 50 roku życia coraz lepiej odnajdują się na rynku pracy.

Młode kobiety, które wypadają z rynku pracy na dłużej z powodu macierzyństwa i opieki nad dziećmi w badanym obszarze LGD mają prawdopodobnie dobrą bazę usług opiekuńczych i szereg udogodnień w miejscach pracy, np. uelastycznienie czasu pracy, wprowadzanie zatrudnienia w niepełnym wymiarze umożliwiającym łączenie pracy zawodowej z opieką nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi.

Spadek bezrobocia wśród osób młodych dobrze rokuje dla rozwoju gmin i potwierdza ich atrakcyjność jako miejsca pracy i zamieszkania.

Tabela 23. Sytuacja społeczna na obszarze LGD

	gmina											
	Brojce		Gryfice		Karnice		Płoty		Rewal		Trzebiatów	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej ogółem	927	595	2280	1434	566	271	1112	535	221	91	1199	517
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. Ludności	2433	1606	950	606	1374	682	1231	611	575	235	724	322
Pracujący ogółem	240	264	4091	4504	234	198	677	691	847	1052	2092	1896
Pracujący na 1000 mieszkańców ogółem	62	72	171	190	57	50	75	79	218	273	126	119
Bezrobocie – ogółem	285	111	1607	644	363	147	699	297	256	99	963	393
Bezrobocie – kobiety	165	71	884	432	202	90	411	204	132	60	542	244
Bezrobocie – mężczyźni	120	40	723	212	161	57	288	93	124	39	421	149
Bezrobocie - do 25 roku życia	57	16	241	85	52	24	116	43	16	8	106	56
Bezrobocie - do 30 roku życia	86	35	461	186	99	47	219	81	48	23	237	107
Bezrobocie - powyżej 50 roku życia	79	25	461	146	102	44	189	71	81	27	331	105
Bezrobocie - długotrwale bezrobotni	167	52	884	238	181	60	413	144	129	23	440	111

4.6. Innowacyjność

Pytania badawcze:

11. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
12. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Według zapisów LSR innowacyjność jest rozumiana „jako wprowadzenie nowych z punktu widzenia działającego podmiotu produktów, usług, czy sposobów działania, ma odrębne znaczenie w kontekście procesów powstawania i realizacji LSR.”

Zgodnie z, przywołanym w LSR, *Poradnikiem dla oceniających projekty innowacyjne i projekty współpracy ponadnarodowej* wyróżniono zatem cztery rodzaje innowacyjnych przedsięwzięć:

Innowacja procesowa, czyli opracowanie i wdrożenie nowych bądź znacząco ulepszonych technologii, metod produkcji lub dostaw; mogą to być istotne zmiany w technologii, sprzęcie i oprogramowaniu używanym w procesach wytwórczych towarów albo nowe lub znacznie ulepszone metody tworzenia i świadczenia usług.

Innowacja produktowa, czyli opracowanie, wdrożenie do produkcji i wprowadzenie na rynek nowego produktu (towaru) lub usługi; także – znaczące ulepszenie oferowanych wcześniej towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyki lub przeznaczenia, wprowadzenie na rynek nowego przeznaczenia starego produktu (np. sms) lub nowego sposobu świadczenia usług (np. przez Internet).

Innowacja organizacyjna, czyli zastosowanie nowych rozwiązań organizacyjnych np. nowa metoda organizacji działalności biznesowej przedsiębiorstwa (np. wdrożenie metod rozwoju osobistego pracowników, wdrożenie systemu zarządzania dostawami), nowa organizacja miejsc pracy (np. wdrożenie nowego rozdziału obowiązków i podejmowania decyzji), nowa koncepcja strukturyzacji działalności, takich jak integracja różnych rodzajów działalności, nowa organizacja relacji zewnętrznych (np. wdrożenie nowego sposobu organizacji z innymi przedsiębiorstwami i instytucjami publicznymi).

Innowacja marketingowa, czyli zastosowanie nowych technik marketingowych, nowej metody marketingowej obejmującej znaczące zmiany w wyglądzie produktu, opakowaniu, pozycjonowaniu, promocji, polityce cenowej, modelu biznesowym.

Podkreślono przy tym – trafnie - że „wsparcie innowacyjnych projektów dodatkowymi punktami w ocenie nie jest celem samym w sobie, bowiem nadrzędną korzyścią z realizacji RLKS ma być wzmocnienie kapitału społecznego, nie zaś wspieranie innowacyjności” i „promowanie każdej innowacji wydaje się niewłaściwe, wsparciu bowiem powinny podlegać w pierwszej kolejności te działania, które aktywizują społeczność – nawet jeśli nie wykorzystują innowacyjnych technik.”

Z zapisów LSR wynika natomiast, że innowacyjność będzie premiowana wtedy, gdy:

- Będzie skutkowałą wzmocnieniem kapitału społecznego
- Będzie miała szerszą skalę (np. przekraczającej ramy przedsiębiorstwa, ubiegającego się o środki, czy granice gminy, a także w zakresie nieszablonowego wykorzystania zasobów),

W konsekwencji takich założeń przyjęto, że za innowacyjność przyznawana będzie stosunkowo niewielka liczba punktów (maksymalnie od 4 z 28, tj. 1/7 ogólnej liczby punktów do 4 z 20, tj. 1/5 liczby punktów).

Ze sprawozdania wynika, że **nie realizowano operacji ukierunkowanych na innowacje.**

4.7. Projekty współpracy

Pytania badawcze:

13. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
14. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Projekt współpracy to projekt, który zakłada wspólną realizację działań przez partnerów z różnych regionów (projekt międzyregionalny) lub krajów (projekt międzynarodowy).

Projekty współpracy podejmowane przez lokalne grupy działania przyczyniają się do osiągnięcia celów zawartych w lokalnych strategiach rozwoju, wykorzystując wiedzę i doświadczenia partnerskich lokalnych grup działania. Projekty te mogą zatem korzystać z już gotowych i stosowanych w innych miejscach rozwiązań oraz przewidywać ich adaptowanie, bądź też wypracowywać nowe rozwiązania przy udziale partnerów z innych regionów, w tym wspólne rozwiązania problemów, z którymi borykają

Tabela 24. Zrealizowane projekty współpracy

Projekt współpracy	Cele	Efekty	Budżet	Partnerzy
„Strefy Aktywności Społecznej” (K)	stworzenie warunków do integracji i aktywizacji mieszkańców poprzez zorganizowanie imprez animacyjnych przeprowadzonych przez przeszkolonych animatorów na obszarze gmin lokalnych grup działania województwa zachodniopomorskiego	siłownie zewnętrzne	67 784,00	Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania „Siła w Grupie”; Centrum Inicjatyw Wiejskich; Lokalna Grupa Działania „Powiatu Świdwińskiego”; Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo w Rozwoju”; Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Pojezierze Razem; Lokalna Grupa Działania „Gryflandia”; Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania
„Małe Inwestycje Lokalnej Aktywności” (MILA)	utworzenie małych inwestycji lokalnej aktywności w celu stworzenia warunków do integracji i aktywizacji mieszkańców na obszarze gmin lokalnych grup działania województwa zachodniopomorskiego	budowa placów zabaw oraz altana	270 093,00zł	Lider projektu LGD Pojezierze Razem. Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich. Lokalną Grupą Działania Pojezierze Razem, Lokalną Grupą Działania - "Powiatu Świdwińskiego" Lokalną Grupą Działania "Gryflandia"

Polsko-Szwedzkie Dni Przedsiębiorczości	Promocja przedsiębiorczości, wymieniana dobrych praktykami w zakresie prowadzenia, rozwoju i marketingu przedsiębiorstw, transgraniczna współpraca polsko-szwedzką.	Udział w Barzkowickich Targów Rolnych AGROPOMERANIA 2019. 3-dniowego wyjazd studyjny (ok. 30 osób) szkoleniem dla przedsiębiorców, podczas którego uczestnicy będą uczyć się przepisów i zasad w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej.	36 208,00 zł	Lokalna Grupa Działania „Powiatu Świdwińskiego” (koordynator projektu), Centrum Inicjatyw Wiejskich, Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania „Siła w Grupie”, Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo w Rozwoju”, Lokalna Grupa Działania „Gryflandia” Stowarzyszenie Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich Lokalna Grupa Działania ze Szwecji Sydost Leader ideell trening.
--	---	--	--------------	--

Projekty współpracy oceniane są pozytywnie, wśród korzyści, jakie mają przynosić wymieniano:

- Poszerzenie, możliwość zmiany perspektywy
- Nowe pomysły na rozwój
- Nowe narzędzia realizacji pomysłów
- Zwiększanie umiejętności współpracy
- Zwiększanie świadomości mieszkańców

4.8. Ocena funkcjonowania LGD

Pytania badawcze:

15. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
16. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
17. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?

Stowarzyszenie podejmowało kilka rodzajów działań kierowanych bezpośrednio do mieszkańców i interesariuszy. Poza spotkaniami z mieszkańcami, było to także doradztwo indywidualne (łącznie z takiego doradztwa skorzystało 194 osoby. Ważnym miernikiem skuteczności działań informacyjno-promocyjnych jest jednak liczba odwiedzin strony internetowej stworzonej przez LGD (37.999 odwiedzin). Przyjęte kanały komunikacji oceniono jako właściwe. Jednocześnie jednak zwracano uwagę na potrzebę dalszego aktywizowania mieszkańców i włączanie takich elementów komunikacji, które sprzyjają większemu zaangażowaniu mieszkańców.

Tabela 25. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych

Sposób realizacji celów informacyjno-promocyjnych	Liczba działań (wskaźniki produktu) 2020	Liczba działań (wskaźniki produktu) 2021
Spotkania z mieszkańcami	6	6
Doradztwo indywidualne	152	194
Liczba odwiedzin strony internetowej	26248	37999

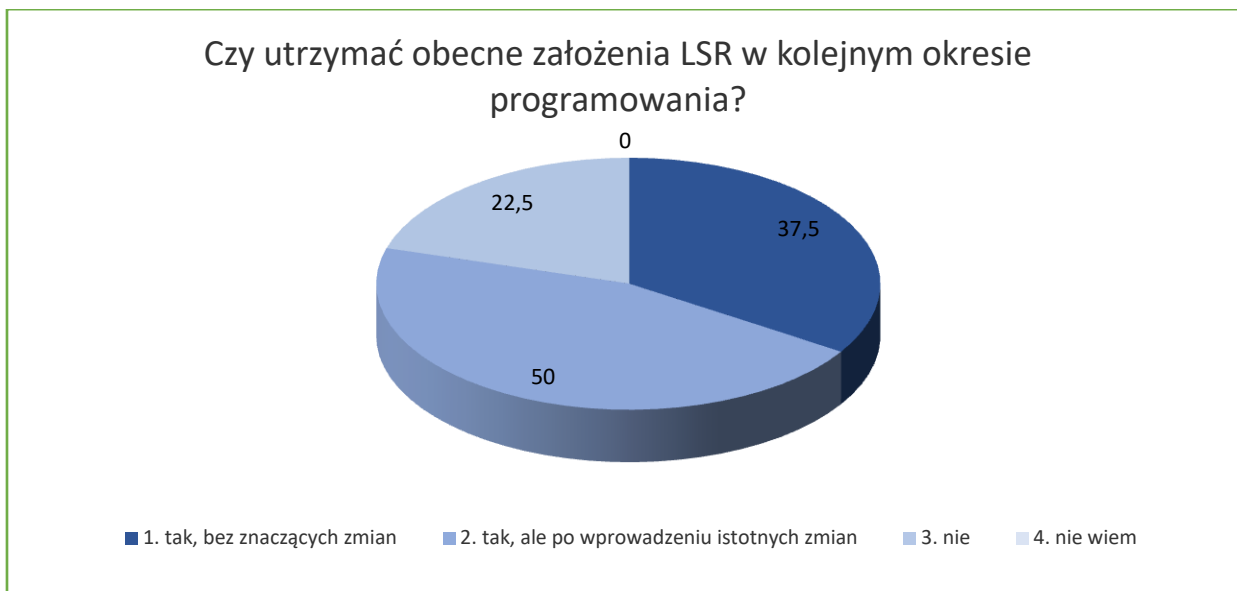
O skuteczności działań informacyjnych świadczy także fakt, że mieszkańców cechuje wysoka świadomość działań podejmowanych dzięki obecności środków UE na obszarze LSR, nawet jeśli osobiście nie uczestniczyli w tych projektach. Prawie 2/3 mieszkańców (i wszyscy beneficjenci) mogło skorzystać z infrastruktury, która powstała dzięki tym środkom i przedsięwzięciom realizowanym w ramach LSR. Z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych osobiście korzystało 70,3% mieszkańców.

Tabela 26. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD

Postawy badanych	Mieszkańcy	
	tak	nie
Czy wiadomo Pani/Panu o tym, żeby w ostatnich 6 latach w gminie realizowano projekty ze środków unijnych?	67,3	32,7
Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych	21,8	78,2
Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z infrastruktury lub obiektów finansowanych ze środków unijnych	70,3	29,7

Należy uznać, że obecne działania służące realizacji LSR są skuteczne i efektywne również ze względu na fakt, że cieszą się one uznaniem społecznym. Zdecydowana większość, aż 87,5% mieszkańców uważa, że należy utrzymać obecne założenia LSR w przyszłości, z czego 50% oczekiwałaby wprowadzenia do LSR zmian.

Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD

Niestety badani niechętnie udzielali odpowiedzi na pytanie o to, jakiego rodzaju zmiany byłyby pożądane.

4.9. Ocena procesu wdrażania

Pytania badawcze

18. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
19. Czy procedury naboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
20. Czy kryteria pozwoliły na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
21. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Realizacja finansowa i rzeczowa odbywała się zgodnie z planem. Ze sprawozdania LGD wynika, że działania we wszystkich obszarach podejmowane były regularnie. Do kwietnia 2022 roku ogłoszono łącznie 22 nabory wniosków oraz 12 naborów wniosków o powierzenie grantu.

Nieco zaskakujący jest fakt, że beneficjenci niechętnie udzielali odpowiedzi na pytania o przejrzystość i przyjazność procedur, około 70% z badanych odmówiło odpowiedzi. Wśród beneficjentów, którzy odpowiedzieli rozstrzygająco (tak/nie) większość uznała, że procedury naboru były przejrzyste (25%) i przyjazne (19,5%) – ci, którzy się nie zgodzili z tymi opiniami to wnioskodawcy, którzy nie uzyskali dofinansowania. Można wnioskować, że bezpośredni kontakt z LGD nie był najskuteczniejszą formą pozyskiwania informacji, że mogły zaistnieć jakieś problemy komunikacyjne lub trudności proceduralne (długość procesu oceny, konieczność wprowadzania korekt do aplikacji, ale nie po stronie LGD, tylko po stronie Instytucji Zarządzającej), które wpłynęły na jakość oceny beneficjentów.

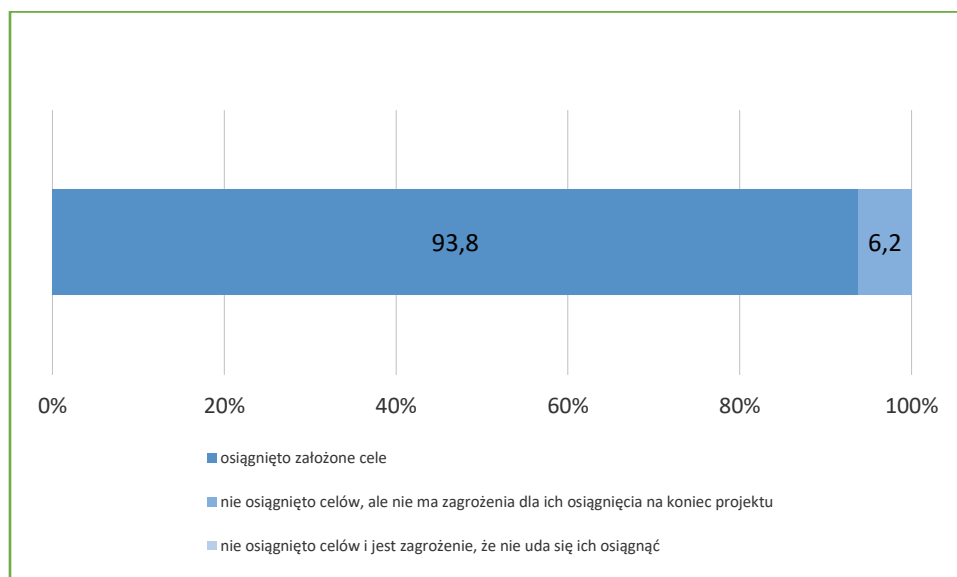
Z badania beneficjentów wynika, że dla niemal połowy z nich rodzaj podjętych przez LGD działań informacyjno-promocyjnych i jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla decyzji o aplikowaniu.

Tabela 27. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci)

Czy w Pani/Pana ocenie:	tak	nie	odmowa
rodzaj podjętych działań informacyjno-promocyjnych miał znaczenie dla decyzji o aplikowaniu?	44,5	38,9	16,6
jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla jakości przygotowanej aplikacji?	46,9	46,9	6,2
procedury naboru były przejrzyste?	25,0	5,6	69,4
procedury naboru były przyjazne dla beneficjentów	19,5	5,6	74,9

Pewnym potwierdzeniem tego, że procedury były przejrzyste, a rodzaj pozyskiwanych przez potencjalnych beneficjentów był wystarczający jest fakt, że wszystkim badanym udało się osiągnąć założone wskaźniki lub na etapie realizacji badania, nie było przesłanek do oceny, że ich osiągnięcie może być zagrożone. To sygnał, że informacje, jakie otrzymywali wnioskodawcy były właściwe, przejrzyste i zrozumiałe na tyle, że mogli dobrze przygotować swoje przedsięwzięcia.

Wykres 3. Stopień osiągnięcia założonych celów (beneficjenci)

Jednocześnie, należy zwrócić uwagę, że po stronie trudności jakie pojawiły się realizacji przyjętych celów beneficjenci wskazują przede wszystkim brak wsparcia ze strony LGD (22,2%). Należy jednak pamiętać, że często trudności, w rozwiązywaniu, których miał pomagać LGD leżała po stronie instytucji Zarządzającej i LGD nie miał wpływu na złożoność procedur. Drugim źródłem trudności, na które wskazują beneficjenci są właśnie niewłaściwe rozwiązania organizacyjne (16,7%).

Tabela 28. Źródła trudności w osiągnięciu celów (beneficjenci)

Jeśli istnieje zagrożenie, że nie wszystkie cele zostaną osiągnięte, jakie mogą być tego powody (proszę zaznaczyć wszystkie prawdziwe odpowiedzi)?	Procent*
diagnoza potrzeb społeczności nie była (w pełni) trafna – źle wyznaczono cele	2,8
cele przestały być aktualne ze względu na zmiany warunków zewnętrznych	2,8
przyjęto niewłaściwe rozwiązania organizacyjne	16,7
nie byliśmy przygotowani kadrowo do realizacji	2,8
brakowało wsparcia ze strony LGD	22,2
brakowało wsparcia ze strony innych instytucji	8,3

*dane nie sumują się do 100%, można było wskazać więcej niż 1 odpowiedź

Beneficjenci podkreślają, że trafność wskaźników ma kluczowe znaczenie dla ich osiągnięcia. Wyraźnie sygnalizują również, że sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD przyczyniły się do sukcesu ich przedsięwzięć. Połowa badanych podkreśla, że ilość i poziom skomplikowania dokumentów nie ma znaczenia dla osiągnięcia wskaźników.

Tabela 29. Czynniki wpływające na osiągnięcie wskaźników

Co ułatwia, a co utrudnia osiągnięcie założonych wskaźników?	ułatwia	bez znaczenia	utrudnia	nie wiem
sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD	50,0	2,8	0,0	47,2
trafność wskaźników	52,8	0,0	2,8	44,4
wymogi programowe (ilość i poziom skomplikowania dokumentów)	2,8	47,2	2,8	47,2

4.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Pytania badawcze

22. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
23. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
24. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
25. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Jednym z założeń programu LEADER jest budowanie więzi pomiędzy różnymi aktorami lokalnej przestrzeni społecznej. Ważną rolę ma tu do spełnienia Lokalna Grupa Działania, która służyć może jako inicjator, ale także platforma do współpracy różnych podmiotów. Rolę tę wypełnia na kilka sposobów, po pierwsze sama konstrukcja Rady LGD sprzyja współpracy międzysektorowej, po drugie inicjuje działania, które mogą realizować wspólnie osoby reprezentujące różne społeczne grupy, wreszcie, po trzecie, może dzięki spotkaniom ze społecznością lokalną tworzyć przestrzeń do wchodzenia ze sobą w interakcje i podejmowania wspólnych działań.

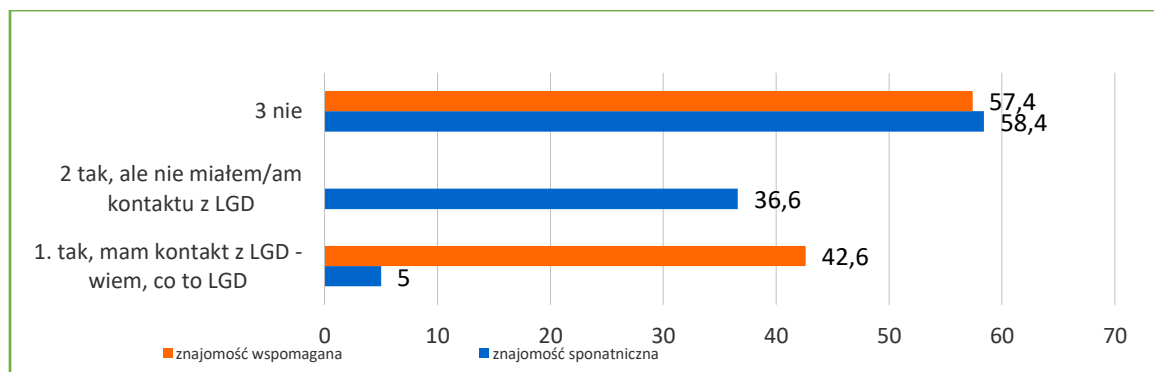
Z tej perspektywy, ważne jest to, jak LGD jest postrzegany zarówno przez mieszkańców (a wśród nich tych, którzy nie korzystali z finansowania), jak i przez członków stowarzyszenia LGD oraz osób podejmujących w imieniu LGD decyzji o kierunkach działań (Rada, Zarząd).

Prawie 60% mieszkańców pytanym o to, czy wiedzą, czym jest LGD, jeśli nie pomagać im w odpowiedzi (przez podanie pełnej nazwy stowarzyszenia), odpowiadają negatywnie. Jeśli pytanie wspomagano przez podanie nazwy stowarzyszenia niemal wszyscy deklarowali znajomość Grupy.

Spośród osób, które miały styczność z LGD **tylko 5%** wie, co to za stowarzyszenie spontanicznie, zaś jeśli pytanie wspomagano przez podanie nazwy stowarzyszenia, proporcje te znacząco się zmieniają - i znajomość stowarzyszenia deklaruje 42,6% badanych mieszkańców. Różnica między znajomością spontaniczną i wspomaganą oznacza, że warto ułatwić identyfikację LGD przez dalsze działania informacyjno-promocyjne.

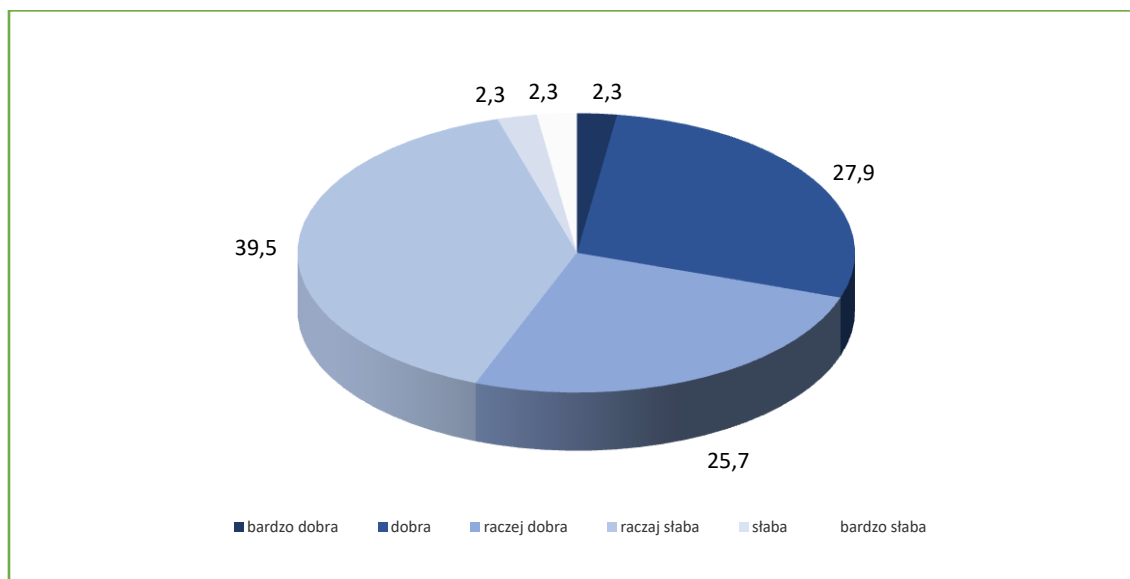
Największa była grupa osób, które deklarowały, że wiedzą, czym jest LGD, choć nie miały z nim bezpośredniego kontaktu (36,6%).

Wykres 4. Znajomość LGD wśród mieszkańców

Jednocześnie zwróćmy uwagę, że połowa mieszkańców ocenia swoją znajomość LGD jako dobrą (27,9%) i raczej dobrą (25,7). Największy poziom własnej wiedzy o tym, czym jest LGD deklarowali ci mieszkańcy, którzy **nie mieli z nią bezpośredniej (i uświadomionej) styczności**.

Wykres 5. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania

Mieszkańcy najczęściej dowiadują się o LGD od innych mieszkańców (12,9%), z lokalnej prasy i lokalnych mediów (8,9%), oraz podczas spotkań i imprez lokalnych (5%). Tylko 4% badanych wskazywało ulotki i plakaty oraz działania animacyjne LGD jako źródło wiedzy o Grupie. **Nikt nie wskazał na samorząd gminy, powiatu czy regionu oraz punktów informacji europejskiej jako miejsc, w których można dowiedzieć się o Grupie.** Niewielki procent badanych wskazało na inne źródła (5%).

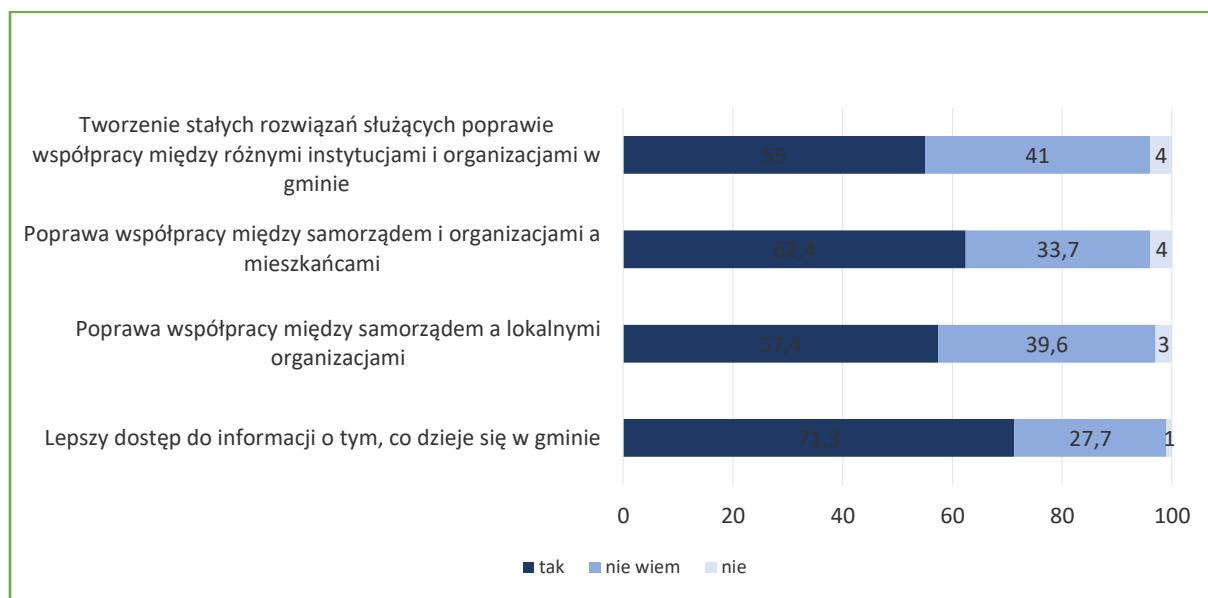
Tabela 30. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy

Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania?	Procent*
ulotki, plakaty	4,0
informacje medialne/lokalna prasa	8,9
imprezy i spotkania lokalne	5,0
działania animacyjne LGD	4,0
od innych mieszkańców	12,9
samorząd gminy	0,0
samorząd powiatu lub regionu	0,0
punkty informacji europejskiej	0,0
interesuję się tym, co się dzieje, sam znalazłem/am informację o LGD	2,0
inne, jakie?	5,0

Mieszkańcy, którzy mają jakieś wyobrażenie o LGD (tzn. zadeklarowali, że w ogóle spotkali się z tą nazwą), widzą w stowarzyszeniu przede wszystkim platformę informacyjną – miejsce, w którym

najlepiej wiadomo o tym, co dzieje się w gminie (71,3%), ale także instytucję, która służy poprawie współpracy samorządu z mieszkańcami (62,4%) i organizacjami lokalnymi (57,4%). Ważną funkcją Lokalnej Grupy Działania – według 55% badanych – jest to, że służy ona tworzeniu stałych rozwiązań, których celem jest poprawa współpracy między różnymi podmiotami w gminie. To bardzo ważne, oznacza bowiem, że można liczyć na to, że współpraca, do której dochodzi dzięki LGD lub z udziałem Grupy, jest bardziej trwała niż czas realizacji konkretnych przedsięwzięć.

Wykres 6. Funkcje LGD w opinii mieszkańców

Wyznaczone w LSR cele rozwojowe są w pełni spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR, a zaplanowane i realizowane przedsięwzięcia przyczyniają się do jego wzmocnienia.

Jednym z elementów wpływających na wzmocnienie potencjału rozwojowego realizowanych działań jest to, czy są one względem siebie komplementarne. W opinii badanych, cel ten był konsekwentnie realizowany, chociaż w przyszłej perspektywie należy dążyć do tego, aby komplementarność projektów była większa.

Mieszkańcy pytani o to, jakie inne ważne sprawy i problemy lokalne powinny w szczególności być przedmiotem aktywności Lokalnej Grupy Działania wymieniają następujące kwestie:

- przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu i komunikacyjnemu mieszkańców, bezpłatne kursy dla dzieci i seniorów
- likwidacja barier architektonicznych
- inwestycje infrastrukturalne, drogi, chodniki, place zabaw, ścieżki rowerowe, rewitalizacja dworca i terenów przylegających
- organizacja usług publicznych: komunikacja między miejscowościami, lepszy dostęp do podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej
- aktywizacja gospodarcza i społeczna mieszkańców
- pomoc dla osób narażonych na wykluczenie społeczne
- tworzenie nowych miejsc pracy
- pomoc w zdobywaniu funduszy na tworzenie własnej działalności, wspieranie działalności lokalnych firm
- stworzenie ciekawej oferty rekreacyjno-sportowej i kulturalnej dla mieszkańców
- integracja społeczna (w tym włączenie w życie społeczne dzieci i młodzieży oraz seniorów)
- wspieranie inicjatyw kulturalnych

- promocja gminy i regionu
- usługi opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych
- edukacja z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, kursy doształcające przynoszące praktyczną wiedzę i umiejętności potrzebne na rynku pracy.

Część mieszkańców (około 15 %) nie ma żadnych wyobrażeń o tym co powinno się zmieniać lub uznają, że obecne kierunki (niezależnie od tego, czy je znają) powinny być kontynuowane.

5.Odpowiedzi na pytania badawcze

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
1	Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?	4.1	<p>Cel główny oraz przypisane mu wskaźniki osiągnięto w bardzo wysokim stopniu. Zdecydowaną większość przedsięwzięć wykonano zgodnie z założonym budżetem. Dotychczasowy poziom realizacji wskazuje, że możliwe jest wykorzystanie w pełni budżetu przed rokiem 2023.</p> <p>Poziom realizacji wskazuje jednak, że możliwe jest wykorzystanie w pełni budżetu przed rokiem 2023. W szczególności wskazuje na to intensywność działań podjętych w 2022 roku pozwolą na ich realizację.</p>
2	Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?	4.2	<p>LGD dociera do organizacji lokalnych bezpośrednio, jak i z pośrednictwem jednostek samorządu terytorialnego, dbając o to, aby żadna z gmin nie została wyłączona. W okresie podlegającym ewaluacji zwiększyła się dynamika powstawania organizacji pozarządowych.</p> <p>Jednocześnie poziom aktywności i potencjał organizacji jest bardzo zróżnicowany i przekłada się to także na gotowość i możliwość tych organizacji do udziału w organizowanych konkursach.</p> <p>Zwiększa się też (deklarowany) udział mieszkańców w życiu społecznym gmin i rośnie ich poczucie sprawczości. Przy tym aż połowa z badanych podkreśla, że podjęli aktywność pod wpływem działań LGD.</p>
3	W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?	4.2	<p>Dalsza aktywizacja tych gmin, w których aktywność (mierzona - w sposób niedoskonały - liczbą nowopowstających organizacji pozarządowych) jest niska.</p>
4	W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju	4.3	<p>W ramach realizacji LSR powstały 23 nowe firmy a 9 skorzystało ze środków na rozwój firmy. Powstało ponad 38 miejsc pracy.</p>

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
	przedsiębiorczości?		
5	Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?	4.3	Mimo rozwoju przedsiębiorczości (na co wskazują także statystyki publiczne) dalsze wspieranie przedsiębiorczości w kolejnych edycjach jest wskazane. Według mieszkańców szczególnie pożądane jest wspieranie rozwoju takich branż jak: turystyka i agroturystyka, usługi powiązane z turystyką (baza noclegowa, gastronomia), nowe technologie, usługi transportowe, przemysł lekki elektromaszynowy, przetwórstwo rolne.
6	W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?	4.4	W odbiorze społecznym znacząco wzrósł poziom atrakcyjności turystycznej obszaru LGD. W szczególności poprawie uległa infrastruktura, ale także oferta sportowa i rekreacyjna, polepszyła się też promocja regionu i jego zasobów naturalnych, kulturalnych i turystycznych. W ramach realizacji LSR powstał 1 obiektów turystyczny, a kolejne 19 zostało przebudowane.
7	W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?	4.4	Kontynuacja działań, z uwagą na dalsze inwestycje w infrastrukturę turystyczną, ale także na przemyślane działania promocyjne i na rewitalizację zaniedbanych, zniszczonych, porzuconych miejsc (cennych zarówno przyrodniczo, jak i kulturowo) oraz stworzenie unikalnej oferty kulturalnej.
8	Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?	4.5	Tak.
9	Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?	4.5	Ogólnie pozytywne oceny sytuacji społeczno-gospodarczej wyrażane przez mieszkańców to efekt zmian, jakie zaszły w ostatnich 7 latach. Ponad połowa mieszkańców odczuwa poprawę sytuacji zarówno gospodarczej, jak i społecznej. Niemał we wszystkich gminach tworzących LGD obserwujemy wiele pozytywnych zjawisk:

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
			Są to w szczególności: zmniejszenie liczby osób zależnych od pomocy społecznej (wszystkie gminy), spadek bezrobocia (wszystkie gminy) oraz zwiększenie liczby osób pracujących. Warto również zauważyć, że spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej jest znaczący.
10	Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?	4.5	Wskazana jest kontynuacja dotychczasowych działań – wzmacnianie sieci usług opiekuńczych (co wpłynie pozytywnie na aktywność zawodową kobiet) oraz dbanie o rozwój przedsiębiorczości mieszkańców.
11	W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?	4.6	Nie podejmowano działań ukierunkowanych na innowacje.
12	Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?	4.6	Nie podejmowano działań ukierunkowanych na innowacje.
13	Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?	4.7	Skuteczność była bardzo wysoka, a efekty w pełni odpowiadały założeniom.
14	Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?	4.7	Kontynuacja dotychczasowych rozwiązań.
15	Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?	4.8	Tak, w pełni

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
16	Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?	4.8	Skuteczność i efektywność działań biura LGD jest bardzo wysoka, zarówno jeśli chodzi o doradztwo indywidualne, jak i spotkania bezpośrednie z mieszkańcami.
17	Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?	4.8	Działania prowadzone dotąd przez LGD były bardzo skuteczne. Kontynuacja działań.
18	Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?	4.9	Tak
19	Czy procedury naboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?	4.9	Tak
20	Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?	4.9	Tak
21	Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?	4.9	Tak
22	Czy działalność LGD wpływa na	4.10	Zdecydowanie tak.

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
	poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?		
23	Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?	4.10	Tak, ale należy wzmocnić informacje i promocję efektów dotychczasowych działań.
24	Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?	4.10	Tak, w pełni.
25	Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?	4.10	Tak

6. Wnioski i rekomendacje

Wniosek	Rekomendacja
Niemal wszystkie postawione cele zostały zrealizowane.	Kontynuacja działań zgodnie z harmonogramem oraz kontynuacja intensywnych działań w tych zakresach, w których zwiększono budżet aneksem do umowy
Analiza wskaźników rezultatu i produktu wskazuje, że istnieje kilka obszarów wymagających dalszych działań, jeśli mają być osiągnięte do 2023 roku	Regularny monitoring wskaźników, z uwagą na przesunięcia wewnątrz budżetu związanych ze zmianą wartości wskaźników.
Nierównomierna jest aktywność mieszkańców poszczególnych gmin.	Intensyfikacja działań informacyjno-promocyjnych w gminach mniej dotąd aktywnych
Cele LSR są nadal aktualne. Ma to być efektem trafnej diagnozy, bieżącego monitoringu potrzeb i otoczenia, w którym realizowane są cele	Konsultacje społeczne nowych założeń LSR
Wsparcie dla NGO jest wystarczające. Działania LGD mają duże znaczenia dla podejmowania aktywności społecznej przez mieszkańców (choć poziom tej aktywności nadal jest umiarkowany).	Należałoby kierować działania także do nieformalnych liderów lokalnych i z ich pomocą aktywizować mieszkańców.
Poczucie sprawczości i wpływu mieszkańców jest umiarkowane.	Wymaga dalszego wzmocnienia przez włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne oraz działania na rzecz społeczności LSR.
Realizacji LSR przyczyniła się do wzmocnienia istniejących firm (9) i powstania nowych przedsiębiorstw (23). Powstało 38 miejsc pracy. Zmiany te są zauważane przez mieszkańców (zauważają większą dostępność ofert pracy, ale bez jednoczesnej poprawy atrakcyjności tych ofert)	Kontynuacja dotychczasowych działań. Jednocześnie mieszkańcy zwracają uwagę na konieczność dalszego inwestowania tylko w firmy lokalne; wybrane branże: przetwórstwo drewna (meblowa), turystyka i agroturystyka, usługi powiązane z turystyką (baza noclegowa, gastronomia), nowe technologie, usługi transportowe, przemysł lekki elektromaszynowy, przetwórstwo rolne, przetwórstwo rybne, rybołówstwo; odnoszące się do lokalności: rzemiosło, wyroby z drewna, produkty lokalne, kuchnia regionalna, infrastruktura rekreacyjna, turystyczna i kulturalna (w tym ochrona zabytków).
Wdrożenie LSR wpłynęło na poprawę oferty rekreacyjnej i turystycznej.	Kontynuacja działań ukierunkowanych na rozwój turystyki, dalszy rozwój infrastruktury i oferty turystycznej, przywrócenie pełnej użyteczności zaniedbanym terenom i budynkom, przemyślana promocja obszaru
W okresie realizacji LSR zmniejszył się poziom	Nadal niezbędne są działania kierowane do osób

Wniosek	Rekomendacja
ubóstwa i wykluczenia społecznego na większości jego obszaru.	narażonych na wykluczenie z rynku pracy: kobiety po urodzeniu dziecka oraz młodzi ludzie (do 30 roku życia) Utrzymanie definicji grup defaworyzowanych
Zrealizowano projekty współpracy, który przyniósł efekty zgodne z założeniami.	Kontynuacja dotychczasowych działań
Partnerzy w ramach LGD spotykali się systematycznie, w okresie pandemii podjęto odpowiednie działania umożliwiające kontynuację współpracy	Kontynuacja dotychczasowych działań
Wysoko oceniana jest przejrzystość, przyjazność i przystępność informacji.	Utrzymanie dotychczasowych praktyk
Beneficjenci oceniają wsparcie ze strony LGD jako odpowiednie do ich potrzeb	Kontynuacja dotychczasowych działań
Mieszkańcy postrzegają LGD jako trwałą, stabilną organizację, która ma charakter pomostowy – pozwala na zawiązywanie partnerstw międzysektorowych, sprzyja dialogowi społecznemu i wypracowywaniu komplementarnych rozwiązań.	Wartością dodaną podejścia Leader jest przede wszystkim budowanie więzi między różnymi aktorami społecznymi i współpraca międzysektorowa. Ważną wartością dodaną jest też zwiększająca się integracja mieszkańców. Kontynuacja dotychczasowych działań

7. Streszczenie najważniejszych wyników

W Lokalnej Strategii Rozwoju przygotowanej z uwzględnieniem konsultacji społecznych wyróżniono trzy główne obszary problemowe, na których skoncentrowały się działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Gryflandia". Były to: Wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku, Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru w oparciu o własne zasoby do 2023 roku, Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego.

Głównym celom przypisano sześć celów szczegółowych oraz sześć przedsięwzięć. Wartość alokacji na poszczególne cele i przedsięwzięcia zmieniała się trzykrotnie, czemu towarzyszyły także zmiany wysokości założonych wskaźników. Poziom realizacji poszczególnych przedsięwzięć jest bardzo zróżnicowany – w momencie przystąpienia do ewaluacji najbardziej zaawansowana była realizacja celu I (wzrost aktywności mieszkańców do 2023 roku).

Pod wpływem realizacji LSR znacząco zwiększyła się przedsiębiorczość mieszkańców (o czym świadczy wysoka liczba nowotworzonych, jak i rozwijanych przedsiębiorstw) oraz atrakcyjność obszaru jako miejsca do życia.

W pozyskiwaniu środków niewystarczająca była aktywność sektora społecznego (2 projekty). Należy przy tym jednak uwzględnić fakt, że do tego sektora kierowano odrębne działania (granty – w 2018 i 2019 roku ogłoszono łącznie 12 naborów na ten typ projektów), które cieszyły się dużym zainteresowaniem sektora. To ważne, bowiem w początkowym okresie wdrażania LSR słabością sektora była nie tylko liczba organizacji, ale także ich niewielkie zasoby (kadrowe, poznawcze – niewielkie doświadczenie, materialne).

Realizacja LSR tylko pośrednio mogła przyczynić się do poprawy sytuacji społecznej obszaru oraz zahamowania negatywnych zjawisk dzięki temu, że jej wdrożenie spowodowało zmiany postaw mieszkańców obszaru, którzy obecnie silniej identyfikują się z nim, dobrze oceniają jakość życia, rośnie poczucie ich sprawczości. Wszystkie te czynniki mogą powodować, że w dłuższej perspektywie, obszar LSR będzie postrzegany jako przyjazne miejsce do życia, także dla osób młodych. Wymaga to dalszego wzmocnienia działań zagospodarczych – oferty i poziomu usług, w tym usług opiekuńczych, rozwoju infrastruktury umożliwiającej w pełni korzystanie z oferty społecznej i ekonomicznej bez jednoczesnej konieczności migracji. Być może sprzyjać to będzie nieznacznemu spowolnieniu niekorzystnych procesów demograficznych (starzenie się społeczności).

Obserwowane zmiany na obszarze LSR dzieją się z dużym udziałem LGD, którego działania charakteryzuje duża skuteczność.

W okresie realizacji LSR zmieniała się sytuacja społeczna gmin:

Gmina	Pozytywne zmiany	Negatywne zmiany
Brojce	Spadek liczby osób bezrobotnych, w tym w grupach defaworyzowanych Wzrost liczby nowopowstałych przedsiębiorstw od 2019 roku	Umiarkowany spadek liczby osób zależnych od pomocy społecznej Bardzo niski przyrost organizacji pozarządowych Gwałtowny spadek liczby mieszkańców, m.in. pod wpływem ujemnego salda migracji i ujemnego przyrostu naturalnego Powolny proces starzenia się
Gryfice	Bardzo wysoki spadek liczby osób zależnych od pomocy społecznej Wzrost liczby osób pracujących	Umiarkowany spadek poziomu bezrobocia wśród osób do 25 r.ż. i powyżej 50 r.ż Spadek liczby nowopowstałych przedsiębiorstw od 2019 roku Niski przyrost organizacji

Gmina	Pozytywne zmiany	Negatywne zmiany
		<p>pozarządowych</p> <p>Ujemny przyrost naturalny, współczynnik feminizacji na poziomie zbliżającym się do poziomu zagrażającemu dalszemu przyrostowi naturalnemu</p> <p>Starzenie się społeczności</p>
Karnice	<p>Znaczący spadek liczby osób zależnych od pomocy społecznej</p> <p>Bardzo duży spadek poziomu bezrobocia wśród osób powyżej 50 r.ż.</p>	<p>Spadek liczby osób pracujących</p> <p>Spadek bezrobocia niepowiązany ze wzrostem liczby osób pracujących</p> <p>Spadek liczby nowopowstałych przedsiębiorstw od 2019 roku</p> <p>Relatywnie powolny proces starzenia się społeczności; wzrost współczynnika feminizacji, który nie przekłada się na dodatni przyrost naturalny oznacza prawdopodobnie, że przybywa kobiet w wieku powyżej wieku reprodukcyjnego, a wysoki poziom migracji dotyczy zwłaszcza mężczyzn</p>
Płoty	<p>Spadek liczby osób zależnych od pomocy społecznej</p> <p>Spadek bezrobocia powiązany z nieznacznym wzrostem liczby osób pracujących</p> <p>Znaczące spadki poziomu bezrobocia we wszystkich grupach defaworyzowanych</p>	<p>Negatywne zjawiska demograficzne – wzrost liczby osób starszych, spadek liczby ludności, ujemne saldo migracyjne, ujemny przyrost naturalny</p> <p>Bardzo niski przyrost organizacji pozarządowych</p>
Rewal	<p>Bardzo wysoki spadek liczby osób zależnych od pomocy społecznej</p> <p>Spadek bezrobocia we wszystkich grupach defaworyzowanych</p> <p>Wzrost liczby osób pracujących</p> <p>Bardzo wysoki wzrost liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców</p> <p>Utrzymujący się poziom aktywności społecznej</p> <p>Spadek liczby ludności równoważony przez dodatnie saldo migracyjne</p> <p>Relatywnie wolne starzenie się populacji mimo ujemnego przyrostu naturalnego</p>	<p>Spadek liczby nowopowstałych przedsiębiorstw od 2019 roku</p>
Trzebiatów	<p>Spadek bezrobocia w szczególności w grupie osób powyżej 50 r.ż i osób długotrwale bezrobotnych.</p> <p>Duży spadek liczby osób zależnych od pomocy społecznej.</p>	<p>Spadkowi bezrobocia nie towarzyszy wzrost liczby osób pracujących, co może oznaczać, że część osób, które wyszły z rejestrów bezrobocia, skorzystały z oferty wsparcia w systemie rentowo-emerytalnym.</p> <p>Ryzyko dalszego pozostawania w ubóstwie i zależności od pomocy społecznej.</p> <p>Spadek liczby nowopowstałych przedsiębiorstw od 2019 roku</p> <p>Bardzo niski przyrost organizacji pozarządowych</p>

Gmina	Pozytywne zmiany	Negatywne zmiany
		Duże ubytki ludności, w tym kobiet, spadek przyrostu naturalnego przy jednoczesnym wzroście udziały osób 65+ w populacji, negatywnym saldzie migracyjnym i ujemnym przyroście naturalnym

Spis tabel i wykresów

Tabela 1. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR	5
Tabela 2. Postęp finansowy	7
Tabela 3. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy	9
Tabela 4. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy	10
Tabela 5. Rodzaje realizowanych działań w podziale na gminy – liczba projektów realizowanych w poszczególnych gminach	11
Tabela 6. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów	11
Tabela 7. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD	13
Tabela 8. Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	17
Tabela 9. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną	18
Tabela 10. Poczucie wpływu na lokalną społeczność	18
Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania	18
Tabela 12. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania	19
Tabela 13. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców	21
Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	22
Tabela 15. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	24
Tabela 16. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców	26
Tabela 17. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy	28
Tabela 18. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru	30
Tabela 19. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2014 roku w opinii mieszkańców	31
Tabela 20. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach w opinii mieszkańców	32
Tabela 21. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców	33
Tabela 22. Sytuacja społeczna na obszarze LGD	36
Tabela 23. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych	42
Tabela 24. Źródło wiedzy o LGD (beneficjenci)	42
Tabela 25. Ocena jakości uzyskanych informacji (beneficjenci)	42
Tabela 26. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD	43
Tabela 27. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci)	44
Tabela 28. Źródła trudności w osiągnięciu celów (beneficjenci)	45
Tabela 29. Czynniki wpływające na osiągnięcie wskaźników	45

Tabela 30. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy	47
Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców	31
Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD	43
Wykres 3. Stopień osiągnięcia założonych celów (beneficjenci)	44
Wykres 4. Znajomość LGD wśród mieszkańców	46
Wykres 5. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania	47
Wykres 6. Funkcje LGD w opinii mieszkańców	48

Załączniki. Narzędzia badawcze

Mieszkańcy obszarów LGD (CAWI/ CATI)

Szanowni Państwo,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej zmian zachodzących w Państwa społeczności pod wpływem realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz działań realizowanych przez Lokalną Grupę Działania na terenie gminy/powiatu.

Państwa doświadczenia i opinie są bardzo ważne i mogą przyczynić się do faktycznych zmian ułatwiających wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego też prosimy o pełne i szczerze odpowiedzi – dzięki temu uzyskamy trafny obraz doświadczanych przez Państwa trudności oraz obraz Państwa potrzeb i oczekiwań.

Z poważaniem,

zespół badawczy Pracowni Badań SOMA

Rozwój gminy i powiatu

4. Proszę o ogólną ocenę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy:

☐ bardzo dobra – gmina/powiat nie doświadcza znaczących problemów gospodarczych i społecznych	☐ dobra – pojawiają się problemy, ale możliwe jest ich rozwiązywanie	☐ raczej dobra – pojawiają się problemy, większość z nich może być rozwiązana
☐ raczej zła – pojawiają się problemy, tylko część z nich może być rozwiązana	☐ zła – występują problemy społeczne i gospodarcze, większość jest trudna do rozwiązania	☐ bardzo zła – występują problemy społeczne i gospodarcze, większość jest niemożliwa do rozwiązania

5. Jak sytuacja gminy zmieniała się w ostatnich latach (od 2014 roku)?

Sytuacja gospodarcza	☐ poprawiła się	☐ bez zmian	☐ pogorszyła się
Sytuacja społeczna	☐ poprawiła się	☐ bez zmian	☐ pogorszyła się

6. Jakie zmiany sytuacji gospodarczej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach?

liczba nowopowstałych przedsiębiorstw	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
ilość inwestycji gospodarczych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Ilość ofert pracy	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
atrakcyjność ofert pracy	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
rozwój infrastruktury turystycznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
warunki prowadzenia firm	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działania na rzecz osób bezrobotnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób młodych (do 35 rż)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób po 50 rż	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

7. Jakie zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach?

poziom bezrobocia	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
aktywność społeczna (udział w działaniach na rzecz społeczności)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
odpływ ludzi młodych z gminu/powiatu	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

8. Czy gmina zmieniała się w ostatnich 5 latach ze względu na:

Poziom atrakcyjności turystycznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Promocji dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Infrastruktury i oferty kulturalnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Tożsamości mieszkańców z regionem	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

9. Jak wyobraża sobie Pan(i) dalsze kierunki rozwoju turystyki w gminie – jak powinna się zmieniać w najbliższych latach?

- a.
b.
c.

10. Czy są jakieś branże gospodarcze, których rozwój w szczególności powinien być wspierany, żeby gmina mogła się rozwijać? Jeśli tak, jakie?

- a.
b.
c.

Wpływ mieszkańców na sytuację gminy

11. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie wsi/miejscowości?

1. tak	2 nie wiem	3 nie
--------	------------	-------

12. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie gminy?

1. tak	2 nie wiem	3 nie
--------	------------	-------

13. Które z poniższych twierdzeń jest Panu bliższe

1. tacy jak ja działając z innymi mogą pomóc potrzebującym	2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą pomóc potrzebującym
--	---

14. Które z poniższych twierdzeń jest Panu bliższe

1. tacy jak ja działając z innymi mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina
---	--

15. Czy kiedykolwiek podejmował(a) P. działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw?

1. tak	2 Nie
--------	-------

16. Czy do któryś z tych działań został(a) Pan(i) zachęcona przez Lokalną Grupę Działania?

1. tak	2 Nie
--------	-------

17. Co mogłoby zachęcić Panią/Pana do tego, aby włączyła się Pani/włączył Pan w działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw?

- a.
b.
c.

18. Czy wiadomo Pani/Panu o tym, żeby w ostatnich 6 latach w gminie realizowano projekty ze środków unijnych?

1. tak	2 nie
--------	-------

19. Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych

1. tak	2 nie
--------	-------

20. Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z infrastruktury lub obiektów finansowanych ze środków unijnych

1. tak	2 nie
--------	-------

Lokalna Grupa Działania i Lokalna Strategia Rozwoju

21. Czy słyszał(a) Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w Pana/Pani gminie?

1. tak, mam kontakt z LGD	2 tak, ale nie miałem/am kontaktu z LGD	3 nie (do pyt. 22)
---------------------------	---	--------------------

22. Czy może Pani/Pan podać nazwę tej Lokalnej Grupy Działania?

Nazwa:

Jeśli nazwa nie jest poprawna:

Czy słyszał(a) Pani o[podać respondentowi nazwę LGD]

☐ tak	☐ nie
------------------------------	------------------------------

23. Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania?

☐ ulotki	☐ plakaty	☐ informacje medialne/lokalna prasa
---------------------------------	----------------------------------	--

☐ imprezy i spotkania lokalne	☐ działania animacyjne LGD	☐ od innych mieszkańców
☐ samorząd gminy	☐ samorząd powiatu lub regionu	☐ punkty informacji europejskiej
☐ interesuję się tym, co się dzieje, sam znalazłem/am informację o LGD		☐ inne, jakie?

24. Jak ocenia Pan(i) swoją znajomość działań Lokalnej Grupy Działania:

☐ bardzo dobra	☐ dobra	☐ raczej dobra
☐ raczej zła	☐ zła	☐ bardzo zła

25. Które z grup mieszkańców są w szczególności narażone na wykluczenie społeczne (mogą mieć poczucie, że jakość ich życia jest niższa niż innych mieszkańców):

1. dzieci i młodzież	2 osoby niepełnosprawne	3 seniorzy	4. osoby samotne
5. rodziny z dziećmi	6 osoby ubogie	7 kobiety	8 inne grupy, jakie?
9 nie ma takich grup (do pyt. 24)			

26. Lokalna Grupa Działania podejmuje działania, które kierowane są do różnych grup mieszkańców. Czy działania LGD uwzględniają w wystarczającym stopniu sprawy i problemy osób mieszkających w gminie:

dzieci i młodzieży	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób niepełnosprawnych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób starszych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób samotnych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
rodzin z dziećmi	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób ubogich	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
kobiet	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
przedsiębiorców	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
rolników	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

27. Czy są jakieś ważne sprawy i problemy lokalne, które powinny w szczególności stać się przedmiotem działania Lokalnej Grupy Działania? Jeśli tak, jakie?

- a.
b.
c.

28. Czy w Pani/Pana opinii powstanie Lokalnej Grupy Działania sprzyja:

Lepszemu dostępowi do informacji o tym, co dzieje się w gminie	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Poprawie współpracy między samorządem a lokalnymi organizacjami	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

Poprawie współpracy między samorządem i organizacjami a mieszkańcami	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Tworzeniu stałych rozwiązań służących poprawie współpracy między różnymi instytucjami i organizacjami w gminie	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

Beneficjenci

29. Czy korzystał(a) Pan(i) ze środków z Lokalnej Grupy Działania?

1. tak	2. nie
--------	--------

30. Skąd dowiedział(a) się P. o możliwości aplikowania o środki z Lokalnej Grupy Działania?

1. informacje ogólnie dostępne (ulotki, plakaty, zebrania, lokalne media)	2. dotarła do mnie informacja bezpośrednio z LGD (powiadomienie sms, fb, itp.)	3 od liderów lokalnych	4 inne, jakie?
---	--	------------------------	-------------------------

31. Czy uzyskane informacje były:

wyczerpujące (zawierały wszystkie niezbędne informacje)	1 1 tak	2 2 nie
dostosowane do potrzeb odbiorcy	1. 1 tak	2. 2 nie
atrakcyjne – zachęcające do aplikowania	1 tak	2 nie

32. Czy w Pani/Pana ocenie:

rodzaj podjętych działań informacyjno-promocyjnych miał znaczenie dla decyzji o aplikowaniu?	1 tak	2 nie
jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla jakości przygotowanej aplikacji?	1 tak	2 nie
procedury naboru były przejrzyste?	1 tak	2 nie
procedury naboru były przyjazne dla beneficjentów	1 tak	2 nie

33. Jaki jest stopień osiągnięcia założonych celów?

☐ osiągnięto założone cele (do pyt. 32)	☐ nie osiągnięto celów, ale nie ma zagrożenia dla ich osiągnięcia na koniec projektu	☐ nie osiągnięto celów i jest zagrożenie, że nie uda się ich osiągnąć
--	---	--

34. Jeśli istnieje zagrożenie, że nie wszystkie cele zostaną osiągnięte, jakie mogą być tego powody (proszę zaznaczyć wszystkie prawdziwe odpowiedzi)?

☐ diagnoza potrzeb społeczności nie była (w pełni) trafna – źle wyznaczono cele	☐ cele przestały być aktualne ze względu na zmiany warunków zewnętrznych	☐ przyjęto niewłaściwe rozwiązania organizacyjne
☐ nie byliśmy przygotowani kadrowo do realizacji	☐ brakowało wsparcia ze strony LGD	☐ brakowało wsparcia ze strony innych instytucji
☐ inne, jakie?		

35. Co ułatwia, a co utrudnia osiągnięcie założonych wskaźników?

Czynnik wpływający na osiągnięcie wskaźników	Czy ten czynnik ułatwia, utrudnia czy może nie ma znaczenia?
sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
trafność wskaźników	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
wymogi programowe (ilość i poziom skomplikowania dokumentów)	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
Inne, jakie?	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia

36. Czy w P. opinii w kolejnym okresie programowania należy utrzymać obecne rozwiązanie – rozwój lokalny kierowany przez społeczność wdrażany przez LGD?

1. tak, bez znaczących zmian	2. tak, ale po wprowadzeniu istotnych zmian (do pyt. 34)	3. nie (do pyt. 35)	4. nie wiem
------------------------------	--	---------------------	-------------

37. Jeśli niezbędne są poważne zmiany, czego powinny dotyczyć?

1.
2.
3.

38. Jeśli nie, dlaczego?

1.
2.
3.

Informacje o respondencie

M1. Nazwa gminy:

M2. Nazwa powiatu:

M3. Płeć:

1. kobieta
2. mężczyzna

M4. Wiek

M5. Wykształcenie:

1. podstawowe/gimnazjalne
2. zasadnicze zawodowe
3. liceum ogólnokształcące/ zawodowe/ technikum
4. pomaturalne/ policealne
5. studia licencjackie bądź inżynierskie
6. studia magisterskie, magisterium plus (np. doktorat, dwa kierunki)

M6. Ile osób (wszystkich domowników) liczy P. gospodarstwo domowe?.....

M7. Czy obecnie jest P. zatrudniony/a?

1. tak (przejdź do pyt. M9)
2. nie

M8. Jeśli obecnie P. nie pracuje, czy pracował/a P. w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

1. tak

2. nie

M9. Jak ocenia P. sytuację materialną swojej rodziny?

1. wystarcza nam na wszystkie potrzeby i na oszczędności
2. wystarcza nam na wszystkie potrzeby
3. wystarcza nam tylko na potrzeby podstawowe
4. nie wystarcza nawet na podstawowe potrzeby

M10. Czy na tle innych rodzin w gminie sytuacja materialna P. rodziny jest:

1. lepsza

2. taka sama

3. gorsza

M11. Gdyby nic Pani/Pana nie ograniczało, gdzie chciał(a)by Pan(i) mieszkać:

1 tu, gdzie teraz

2. gdzieś w województwie

3. gdzieś w kraju

4. za granicą

M12. A Pani/Pana dzieci? Gdzie chciał(a)by Pan(i), żeby mieszkały w przyszłości:

1 tu, gdzie teraz

2. gdzieś w województwie

3. gdzieś w kraju

4. za granicą

Dziękujemy za udział w badaniu!

LGD (IDI)

Szanowni Państwo,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej zmian zachodzących w Państwa społeczności pod wpływem realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz działań realizowanych przez Lokalną Grupę Działania na terenie gminy/powiatu.

Państwa doświadczenia i opinie są bardzo ważne i mogą przyczynić się do faktycznych zmian ułatwiających wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego też prosimy o pełne i szczerze odpowiedzi – dzięki temu uzyskamy trafny obraz doświadczanych przez Państwa trudności oraz obraz Państwa potrzeb i oczekiwań.

Państwa wypowiedzi są w pełni anonimowe i zostaną przedstawione w zbiorczych zestawieniach lub formie uniemożliwiającej identyfikację rozmówcy.

Z poważaniem,

zespół badawczy Pracowni Badań SOMA

Informacje podstawowe

M1. Nazwa LGD (do uzupełnienia przez badacza):

.....

M2. Funkcja sprawowana przez respondenta (do uzupełnienia przez badacza)

M3. Siedziba LGD (do uzupełnienia przez badacza):

.....

M4. Rok utworzenia LGD:

M5: Respondent to reprezentant: mieszkańców przedsiębiorców NGO

M6. Zakres interwencji, jaki miał być realizowany w ramach uzyskanych środków (zaznaczyć wszystkie realizowane cele):

☐ przygotowanie lokalnej strategii rozwoju (wsparcie przygotowawcze)	☐ koszty bieżącej działalności	☐ rewitalizacja społeczno-gospodarcza
☐ wsparcie przedsiębiorstw	☐ wsparcie tworzenia inkubatora przedsiębiorczości	☐ działania na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (aktywizacja)
☐ animacja społeczności lokalnej (wzmacnianie potencjału społeczności)	☐ rozwój gospodarki społecznej	☐ poprawa i rozwijanie infrastruktury
☐ usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	☐ inne, jakie?	

ii. Organizacja LGD

1. Poza zespołem pracowników LGD (biurem) ważnym ciałem jest Rada LGD:

- a. Jak częste są posiedzenia Rady? Czy częstotliwość ta zmieniła się ze względu na wdrażanie instrumentu RLKS? Jeśli tak, czy miało to jakiś wpływ na zdolność decyzyjną (frekwencja, kworum do podejmowania decyzji, itp.)
- b. O jakich sprawach, również tych wynikających z uregulowań wewnętrznych LGD, Rada obecnie decyduje (także poza oceną i wyborem projektów)? Jakie inne sprawy powinna opiniować lub o nich decydować?
- c. Czy obecni członkowie Rady brali udział w tworzeniu LSR?
- d. W jakim stopniu Rada może wpływać na kierunek i rodzaj podejmowanych działań?
 - i. W jakich sprawach instrument RLKS pozostawia swobodę decyzyjną LGD?

2. Czy pod wpływem współpracy w ramach LGD poprawiła się komunikacja i zacieśniła się między aktorami wpływającymi na lokalny rozwój? Co się zmieniło?

iii. Wdrażanie LSR

3. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?

4. Czy cele LSR są nadal aktualne?

- i. Jakie cele już udało się osiągnąć?
- ii. Czy są takie cele, których nie udało się dotąd osiągnąć – jakie? Dlaczego?
- iii. Jeśli nie wszystkie cele są aktualne - co spowodowało, że straciły aktualność?

5. Na jakim etapie wdrażania LSR jest Państwa LGD? Co już udało się zrobić, a co jeszcze przed Państwem?

- a. Czy, niezależnie od etapu, udało się Państwu osiągnąć przyjęte wskaźniki? Jeśli tak, co przyczyniło się do tego sukcesu? Dopytać o wpływ takich cech jak:
 - i. sprawność organizacyjna LGD;
 - ii. trafność wskaźników – proszę podać przykłady takich wskaźników, których trafność była niska.
- b. Czy są jakieś wskaźniki, których osiągnięcie może być zagrożone?
 - i. Jeżeli tak, proszę wskazać które?
 - ii. Co spowodowało trudność w ich osiągnięciu? Tu w szczególności dopytać o:
 1. trafność wskaźników (jeśli tak – proszę podać przykład wskaźnika, który jest nietrafny);
 2. trafność diagnozy, na której opierała się LSR
 3. sprawność organizacyjna LGD; kompetencje pracowników; tempo i organizacja pracy (w tym Rady LGD),
- c. Czy w ramach podjętych działań były takie, które pozwalają na zatrzymanie młodych ludzi w regionie?

6. Czy postawione cele można było osiągnąć lepiej, szybciej, łatwiej, gdyby zastosowane były inne rozwiązania? Jakie musiałyby to być rozwiązania?

- a. Jakie mechanizmy, powiązania, regulacje w szczególności przyspieszały wdrażanie LSR?
- b. A jakie mu przeszkadzały?
- c. Jakie wcześniejsze doświadczenia LGD wpływają na typ, zakres i łatwość wdrażania działań na rzecz rozwoju lokalnego?

7. Co P. zdaniem utrudnia wdrażanie LGD? Proszę podać przykłady konkretnych problemów, których P. doświadczyliście:

- a. Po stronie LGD
- b. W związku ze współpracą z JST?

8. Jak – pod wpływem wdrażania RLKS – zmieniło się LGD i wyobrażenia Państwa o tym, czym ona jest?

- a. Czy zwiększyła się identyfikacja mieszkańców z obszarem LGD?

- i. Czy pod wpływem wdrażania RLKS zwiększyła się aktywność mieszkańców? Jeśli tak, jakie są formy tej aktywności? Jak oceniono wzrost/spadek/stagnację poziomu aktywności?
 - b. Jak wdrażanie LSR wpłynęło na komunikację między partnerami działań lokalnych?
 - c. Czy należy wesprzeć działania LGD kampanią informacyjno-promocyjną? Jeśli tak, do kogo powinna być ona kierowana? Jakie działania informacyjno-promocyjne byłyby tu najbardziej pożądane? Co dałoby ich uruchomienie?
- 9. **Jakie zmiany należy wprowadzić, aby usprawnić wdrażanie LSR?**
 - iv. **Rezultaty działań**
- 10. **Jak – według P. wiedzy – realizacja LSR wpłynęła na kierunek i tempo zmian na obszarze LGD?**
 - a. Czy w ramach podjętych działań były takie, które pozwalają na zatrzymanie młodych ludzi w regionie?
 - b. Czy przyjęte wskaźniki pozwalają na włączenie grup narażonych na wykluczenie społeczne? Dlaczego?
 - c. Jak zmienia się potencjał turystyczny obszaru LGD?
 - d. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - i. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
 - e. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
 - f. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?
- 11. **Jak – pod wpływem wdrażania LSR– zmieniła się LGD i wyobrażenia mieszkańców o tym, czym ona jest?**
 - a. Czy zwiększyła się identyfikacja mieszkańców z obszarem LGD?
 - i. Czy zwiększyła się aktywność mieszkańców? Jeśli tak, jakie są formy tej aktywności? Jaka jest podstawa oceny tej zmiany (lub jej braku)?
 - ii. Jakie inne działania (niezależnie od wdrażania LSR) wpływają na aktywność mieszkańców?
 - b. Czy należy wesprzeć działania LGD kampanią informacyjno-promocyjną? Jeśli tak, do kogo powinna być ona kierowana? Jakie działania informacyjno-promocyjne byłyby tu najbardziej pożądane? Co dałoby ich uruchomienie?
- 12. **Czym jest według P. „zrównoważony rozwój” – czy cele LSR sprzyjają osiągnięciu tego stanu? Dlaczego?**
 - a. Jakie obszary tematyczne należy zaplanować dla RLKS, żeby stanowiły odpowiedź na lokalne wyzwania i jednocześnie mogły być realizowane na poziomie LGD?
 - b. Które cele obecnie sformułowane w LSR P. zdaniem wpłyną najbardziej na kierunek działań w kolejnych latach?
 - c. Czy przyjęte rozwiązania dotyczące wdrażania LSR będą miały wpływ na kierunek rozwoju powiatu w przyszłości? Na czym będzie polegał ten wpływ – jakie działania i rozwiązania przyjęte obecnie mogą mieć długofalowe (pozytywne lub negatywne) konsekwencje?
 - d. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany? Co należałoby poprawić?
- 13. **Czy dla realizacji celów LSR niezbędne jest rozszerzenie finansowania o środki z RPO?**

Spis tabel i wykresów

Tabela 1. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR.....	5
Tabela 2. Zmiany budżetu LSR wg stanu na 15.04.2022 r.	7
Tabela 3. Postęp finansowy.....	7
Tabela 4. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy.....	8
Tabela 5. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy	11
Tabela 6. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów	12
Tabela 7. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD	13
Tabela 8. Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	15
Tabela 9. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną	16
Tabela 10. Poczucie wpływu na lokalną społeczność.....	16
Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania	16
Tabela 12. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania.....	17
Tabela 13. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców	18
Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	19
Tabela 15. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	20
Tabela 16. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców.....	21
Tabela 17. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy	22
Tabela 18. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru	23
Tabela 19. Wskaźnik przychodów gmin	25
Tabela 20. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2015 roku w opinii mieszkańców	25
Tabela 21. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwowane w ciągu ostatnich 5 lat w opinii mieszkańców	25
Tabela 22. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców	27
Tabela 23. Sytuacja społeczna na obszarze LGD	28
Tabela 24. Zrealizowane projekty współpracy	31
Tabela 25. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych	33
Tabela 26. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD	33
Tabela 27. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci).....	35
Tabela 28. Źródła trudności w osiągnięciu celów (beneficjenci).....	36
Tabela 29. Czynniki wpływające na osiągnięcie wskaźników.....	36

Tabela 30. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy.....	38
Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców	24
Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD	34
Wykres 3. Stopień osiągnięcia założonych celów (beneficjenci).....	36
Wykres 4. Znajomość LGD wśród mieszkańców	37
Wykres 5. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania.....	38
Wykres 6. Funkcje LGD w opinii mieszkańców.....	39